

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jenna Seppelin

YMPÄRISTÖKATSELMUS

Vaasan seurakuntayhtymä

Tekniikka
2020

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Jenna Seppelin
Opinnäytetyön nimi	Ympäristökatselmus Vaasan seurakuntayhtymä
Vuosi	2020
Kieli	suomi
Sivumäärä	57 + 3 liitettä
Ohjaaja	Riitta Niemelä

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on tehdä ympäristökatselmus Vaasan seurakuntayhtymälle. Vaasan seurakuntayhtymä on hakemassa Kirkon ympäristödiplomia, jolloin työ ympäristödiplomin eteen aloitetaan ympäristökatselmuksen tekemisellä. Ympäristökatselmuksessa kartoitetaan seurakuntayhtymän ympäristöasioiden nykytila. Katselmuksen avulla esiin tulevat kaikki konkreettisesti kehitettävissä olevat osa-alueet. Katselmuksen perusteella Vaasan seurakuntayhtymä laatii ympäristöohjelman, johon kirjataan tavoitteet ympäristötyön kehittämiseksi seurakuntayhtymässä.

Tämän opinnäytetyön tutkimusaineistona on toiminut Vaasan seurakuntayhtymässä saatavilla olevat asiakirjat. Lisäksi tiedonkeruun menetelmänä on käytetty haastatteluja. Haastattelut on tehty eri toimien esimiehille ja johtajille, jotka toimivat oman työalueensa asiantuntijoina.

Ympäristökatselmusta tehdessä huomattiin, että monissa toiminnoissa ympäristönäkökulmat on jo otettu huomioon. Esiin tulleiden ongelmien ratkaisemiseksi tullessaan laatimaan Vaasan seurakuntayhtymän ympäristöohjelma. Ympäristöohjelma sisältää tavoitteet ja aikataulun tavoitteiden saavuttamiseksi.

ABSTRACT

Author	Jenna Seppelin
Title	Environmental Review for Vaasa Parish Union
Year	2020
Language	Finnish
Pages	57 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Riitta Niemelä

The purpose of this thesis to do an environmental review for the Vaasa Parish Union. The Vaasa Parish Union is applying for an environmental diploma, and the environmental review must be done first. With help of the review, all sectors that can be concretely improved are pointed out. Based on the review the Vaasa Parish Union makes an environmental program, which records the aims to develop environmental work in the union.

The research material of this thesis has been the documents available in the Vaasa Parish Union. In addition, interviews have been used as a data collection method. Interviews were conducted with supervisors and managers of various activities who act as experts in their own field of work.

The environmental review found that environmental considerations have already been included in many activities. In order to solve the problems that have arisen an environmental program for the Vaasa Parish Union will be drawn up. The environmental program includes goals and a timetable for achieving the goals.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	7
1.1	Organisaatio	8
2	YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄTYÖ	9
2.1	Kirkon ympäristödiplomi	9
2.2	ISO 14001, EMAS ja Kirkon ympäristödiplomi	10
3	YMPÄRISTÖKATSELMUS VAASAN SEURAKUNTAYHTYMÄSSÄ ..	12
3.1	Toiminta ja talous	12
3.1.1	Hankinnat	13
3.1.2	Vastuullinen sijoittaminen	15
3.1.3	Lähetystyön ja kansainvälisen diakonian osuus verotuloista.....	16
3.1.4	Ympäristömerkityt tuotteet	16
3.2	Ympäristökasvatus	17
3.2.1	Ympäristökasvatussuunnitelma	17
3.2.2	Luomakunnan sunnuntai ja muu jumalanpalveluselämä	18
3.2.3	Ympäristöasiat eri työmuodoissa	18
3.3	Jätehuolto	20
3.4	Siivous.....	24
3.5	Energia ja rakentaminen	26
3.5.1	Kulttuuriperinnön suojelu	27
3.5.2	Uudis- ja korjausrakentamisen ympäristökriteerit	30
3.5.3	Energian ja veden kulutuksen seuranta	31
3.5.4	Ekologinen rakentaminen.....	33
3.6	Ruoka ja keittiöt.....	34
3.7	Toimistot.....	38
3.8	Hautausmaat ja viheralueet	39
3.9	Leiri- ja kurssikeskukset	44
3.9.1	Alskathemmet	44

3.9.2	Österhankmo	46
3.9.3	Jätevesien käsittely	49
3.10	Metsät	50
4	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	52
4.1	Pohdintoja	52
4.2	Kehityskohteet	53
	LÄHTEET	55

LIITTEET

LIITELUETTELO

LIITE 1. Kysely ympäristökasvatuksesta

LIITE 2. Toimistot, kysely

LIITE 3. Hautausmaakartta

1 JOHDANTO

Kirkon ympäristödiplomi on seurakuntia varten suunniteltu ympäristöjärjestelmä, jonka avulla seurakunnan on mahdollista kehittää ympäristöasioiden tilaa, toimintoja ja johtamista ympäristöystävällisemmiksi. Sen rakenteen muotoilu seuraa virallisten ympäristöjärjestelmien ISO 14001- ja EMAS-rakennetta, kuitenkin Kirkon ympäristödiplomissa vaatimukset on sovellettu seurakuntien toimintaympäristöön sopivaksi. Kirkon ympäristödiplomi on kirkkohallituksen hyväksymä ja jo vuosia ollut useiden seurakuntien käytössä. Ympäristödiplomi on apuväline, jonka avulla pannaan täytäntöön kirkon energia- ja ilmastostrategian tavoitteita. Energia- ja ilmastostrategiassa esitettyjä tavoitteita lisäksi täsmennetään Kirkon ympäristödiplomin avulla. /1, 2/

Kirkko haluaa toiminnallaan olla suunnannäyttäjänä muutoksessa. Ilmastonmuutos sekä luonnon monimuotoisuuden katoaminen ovat suoraan yhteydessä elämäntapaamme. Elämäntapojamme ohjaavat ajattelutapamme, jotka kumpuavat arvoista. Kirkon vahvuudet ilmastotyössä on arvoissa ja asenteissa ja kirkko haluaakin konkreettisten toimien ohella auttaa ihmisiä elämäntapojen muuttamisessa ilmaston ja ympäristön kannalta kestäväksi. Suomen evankelisluterilainen kirkko muodostuu päätöksenteossaan itsenäisistä seurakunnista ja seurakuntayhtymistä, jotka kirkko energia- ja ilmastostrategiassaan velvoittaa mukaan työhön ilmaston hyväksi. /2/

Vaasassa Kirkon energia- ja ilmastostrategiassa esitetty velvoite ilmaston ja ympäristön tilan parantamisesta on otettu vastaan ja Vaasan kirkkoneuvosto on tehnyt päätöksen 25.9.2019 ympäristödiplomin laatimisesta ja hakuprosessin käynnistämisestä. Seurakuntayhtymään on nimetty ympäristötyöryhmä, joka koostuu seurakuntayhtymään kuuluvien seurakuntien edustajista, kirkkoneuvoston jäsenistä ja seurakuntayhtymän edustajista.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä ympäristökatselmus Vaasan seurakuntayhtymälle, eli kartoittaa ympäristöasioiden nykytilaa seurakuntayhtymässä. Opinnäytetyö tehdään tutkimalla olemassa olevia asiakirjoja, haastatteleamalla vastualueiden henkilöitä, tutustumalla kiinteistöihin sekä huomioimalla eri osa-

alueisiin kuuluvia tekijöitä toimintaympäristöstä. Haastatteluita on tehty niin sähköisin menetelmin kuin kasvokkain tapahtuvien haastatteluiden avulla.

Katselmuksen perusteella ympäristötyöryhmä laatii ympäristöohjelman. Ympäristöohjelma sisältää seurakuntayhtymän ympäristötavoitteet, joiden avulla pyritään ratkaisemaan ympäristökatselmuksessa esiin tulleet epäkohdat.

1.1 Organisaatio

Seurakuntayhtymässä tärkeimmät päätökset tekee yhteinen kirkkovaltuusto. Joka neljäs vuosi kirkkovaltuustoon valitaan 51 edustajaa seurakuntavaaleilla. Yhteinen kirkkovaltuusto tekee päätöksiä esimerkiksi seurakuntayhtymän taloudesta, kirkollisveron määrästä, suuremmista rakennushankkeista ja merkittävimmistä avustuksista. Kirkkovaltuusto myös jakaa seurakuntatyöhön käytettävät varat seurakuntayhtymässä olevien seurakuntien kesken. Yhteinen kirkkoneuvosto toimii seurakuntayhtymän toimintaa, hallintoa ja taloutta johtavana elimenä. Kirkkoneuvosto valmistelee kirkkovaltuuston kokoukset sekä toteuttaa sen päätökset. Vaasan seurakuntayhtymä muodostuu kolmesta seurakunnasta, joita ovat Vaasan suomalainen seurakunta, Vasa svenska församling ja Vähänkyrön seurakunta. Yksittäistä seurakuntaa johtaa seurakunnan kirkkoherra sekä vaaleilla valittu seurakuntaneuvosto. Yhtymän seurakunnat ovat toiminnallisesti itsenäisiä. Vaasan väestöstä noin 47 000 kuuluu evankelisluterilaiseen seurakuntaan. Seurakuntayhtymän tehtävänä on palvella seurakuntia. Seurakuntayhtymän alaisuuteen kuuluu sairaalasielunhoito, perheneuvonta, talous-, henkilöstö- ja tietohallinto, kiinteistö- ja hautaustoimi. Vaasan seurakuntayhtymässä ja sen seurakunnissa on henkilöstöä noin 170 henkilöä. / 3, 4/

2 YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄTYÖ

2.1 Kirkon ympäristödiplomi

Lainsäädäntö velvoittaa ympäristövaikutusten huomioimista esimerkiksi rakentamisessa, jätehuollossa ja metsänhoidossakin. Rakentamisessa vaikutetaan ympäristöön ja käytetään luonnonvaroja. Vaasan seurakuntayhtymän monet pakolliset toiminnot aiheuttavat ympäristövaikutuksia. Seurakuntayhtymällä on omistuksessaan useita kiinteistöjä, joissa syntyy jätettä, kulutetaan energiaa ja vettä sekä kemikalleja. Suoria vaikutuksia luonnon elinehtoihin syntyy hautausmaiden, viheralueiden kuin metsienkin hoidosta. /1/

Parhaiten ympäristövaikutuksia voidaan huomioida kaikenkattavaa ympäristöjärjestelmää apuna käyttäen. Kirkon ympäristödiplomi on seurakuntien ja seurakuntayhtymien tarpeisiin luotu kirkon oma ympäristöjärjestelmä. Se pohjautuu virallisten ympäristöjärjestelmien ISO 14001- ja EMAS-toiminnalle ja on rakenteeltaan yhtenevä. /1/

Toimivan ympäristöjärjestelmän avulla jokainen toimintaan osallistuva kykenee tunnistamaan oman toimintansa ympäristövaikutukset sekä tunnistaa oman potentiaalinsa ja mahdollisuutensa vaikuttaa kehitykseen. /1/

Kirkon ympäristödiplomi auttaa havaitsemaan seurakuntayhtymän omasta toiminnasta johtuvat ympäristövaikutukset sekä asettamaan tavoitteet ympäristöhaittojen pienentämiseksi. Tavoitteisiin pääsemiseksi tehtävät ja vastuu jaetaan ympäristövastaaville ja järjestetään seuranta tavoitteiden toteutumisesta. Lisäksi on erityisen tärkeää, että koko henkilöstö sisäistää ympäristöjärjestelmän osaksi omaa toimintaansa ja työ ympäristön eteen nivoutuu jokaiseen toimintoon. /1/

Kirkon ympäristödiplomissa on kirjattu minimikriteerit, jotka Vaasan seurakuntayhtymän tulee täyttää ennen diplomin hakemista. Minimikriteerien lisäksi kerätään vähintään 100 ylimääräistä pistettä. Ympäristökatselmuksen perusteella voidaan tehdä johtopäätökset ympäristöasioiden nykytilasta ja havaita kaikki mahdolliset kehitettävät kohteet. Ympäristökatselmuksen perusteella laaditaan

ympäristöohjelma, joka sisältää kaikki konkreettiset toiminnot ympäristötilan parantamiseksi seurakuntayhtymässä. Ympäristöohjelma hyväksytetään yhteisessä kirkkoneuvostossa, jonka jälkeen ympäristöohjelmassa olevat ympäristötavoitteet tuodaan osaksi seurakuntayhtymän toiminta- ja taloussuunnitelmaa. Ympäristödiplomin varmentaa tuomiokapitulin hyväksymä virallinen puolueeton auditoija. Auditoija selvittää katselmuksella täyttyykö ympäristödiplomin kriteerit ja antaa lausunnon tuomiokapitulille. Tuomiokapituli esittää kirkkohallitukselle ympäristödiplomin myöntämistä, joka lopulta päättää diplomin myöntämisestä. /1/

2.2 ISO 14001, EMAS ja Kirkon ympäristödiplomi

ISO (International Organization for Standardization) 14001- ja EMAS (the Eco-Management and Audit Scheme) -järjestelmät ovat joustavia kaikkien organisaatioiden käyttöön suunniteltuja vapaaehtoisia ympäristöjärjestelmiä. Ympäristöjärjestelmä on suunnitelmallinen tapa tehostaa ympäristöasioiden hallintaa ja tehostaa ympäristösuojelutoimien onnistuvuutta. Ympäristöjärjestelmä on ympäristöjohtamisen väline, jonka avulla on mahdollista tunnistaa toiminnastaan johtuvat välilliset ja välittömät ympäristövaikutukset ja toimia tarkoituksellisesti eri päästöjen, jätteiden, sekä energian ja luonnonvarojen minimoimiseksi. /5, 7/

ISO 14001 -standardi kehottaa seuraamaan lainsäädäntöä ja ympäristöasetuksia sekä pyrkii jatkuvaan ympäristönsuojelutason parantamiseen. ISO 14001 -standardiin pyrkivä prosessi aloitetaan alustavalla ympäristökatselmuksella, jonka avulla tavoitellaan perinpohjaista selvitystä organisaation ympäristöasioiden nykytilasta, huomioon ottaen lakisääteiset vaatimukset. Ympäristökatselmus selvittää millaisia ympäristövaikutuksia yrityksen toiminnasta muodostuu, mitä ympäristövaikutusten vähentämiseksi on tehtävissä ja mitkä asiat ovat jo toteutuneet. /6/ Katselmuksen pohjalta muotoutuu organisaation ympäristöpolitiikka ja -ohjelma.

EU:n asetukseen (EY N:o 1221/2009) perustuva EMAS-järjestelmä koostuu kansainvälisen ISO 14001 -standardin mukaisesta ympäristöjärjestelmästä ja ympäristöraportista (EMAS-selonteko). Pääsääntöiset tavoitteet ympäristöjärjestelmälle ovat ISO 14001:n mukaiset, joskin joitakin asioita käsitellään ISO 14001 -standardia tarkemmin. Avoimuus ja ympäristötietojen raportointi on keskeistä EMAS-

järjestelmässä. EMAS-selonteko sisältää ympäristöpolitiikan, ympäristöohjelman, ympäristöjärjestelmän ja ympäristösuojeluntason parantamiseen johtavat toimenpiteet sekä raportoinnin asetuksessa määritellyistä keskeisistä indikaattoreista. /7/

Kirkon ympäristödiplomi on rakenteeltaan hyvin samankaltainen kuin ISO 14001-ympäristöjärjestelmä sekä EMAS-asetus. Kirkon ympäristödiplomissa työ aloitetaan, kuten ISO 14001-järjestelmässä alustavalla ympäristökatselmuksella, jonka tarkoituksena on kartoittaa seurakuntayhtymän toiminnan nykytila. Katselmuksessa otetaan huomioon kaikki lakisääteiset vaatimukset ja kartoitetaan kaikki seurakuntayhtymän toiminnoista syntyvät ympäristövaikutukset. Katselmuksessa ilmenevät kaikki ne asiat, jotka jo ympäristötilan parantamiseksi toteutuvat sekä ne asiat, jotka ympäristövaikutusten vähentämiseksi on tehtävä. Katselmuksen perusteella seurakuntayhtymä luon oman ympäristöpolitiikkansa sekä laatii ympäristöohjelman, joka sisältää kaikki ne tavoitteet, joiden avulla ympäristövaikutuksia seurakuntayhtymässä tullaan pienentämään. /1, 5, 6/

EMAS-selonteko tähtää avoimuuteen, myös Kirkon ympäristödiplomin käsikirjassa (2012) rohkaistaan avoimeen tiedottamiseen ympäristödiplomista sekä jatkuvaan ympäristökasvatukseen, kattaen jokaisen ikäluokan. Seurakuntayhtymän toteuttaessa luomakunnan viljelyn ja varjelen tehtävää ja toimiessaan esimerkillisesti myös seurakuntalaiset rohkaistaan avoimen tiedottamisen avustamana mukaan luomakunnan suojeluun. Kirkon ympäristödiplomin kuten muidenkin ympäristöjärjestelmien tarkoitus on sitouttaa ympäristönäkökulman huomioon ottava toiminta jokaisen henkilön toimintoihin. Toimiva ympäristöjärjestelmä johtaa toimintaan, jossa jokainen kykenee tunnistamaan omasta toiminnasta aiheutuvat ympäristövaikutukset sekä oman mahdollisuutensa vaikuttaa ympäristöasioiden kehitykseen. /1, 5–7/

3 YMPÄRISTÖKATSELMUS VAASAN SEURAKUNTAYHTYMÄSSÄ

3.1 Toiminta ja talous

Ympäristöjärjestelmien, myös kirkon ympäristödiplomin, tärkein päämäärä on sitouttaa ympäristöasioiden suunnittelu, toimenpiteet ja seuranta osaksi jokapäiväistä toimintaa. Tämän myötävaikutuksella saadaan aikaiseksi ennakoivaa toimintaa, mikä osaltaan vähentää ympäristöriskejä sekä ehkäisee ympäristöhaittojen syntymistä. /1/

Seurakunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa tulisi mainita ympäristöasiat yhtenä toiminnan painopisteenä /1/.

Vaasan seurakuntayhtymän talousarviossa (2019, 2020) sekä toiminta- ja taloussuunnitelmassa (2020 – 2022) ei ole määritelty ympäristötyön yleisiä tavoitteita eikä toiminnan painopistealuetta koko seurakuntayhtymälle, mutta joillakin hallinnon eri osa-alueilla on määriteltynä joitakin yksikkökohtaisia ympäristötavoitteita. Esimerkiksi yhdellä seurakunnalla kolmesta on ympäristötietouden vahvistaminen toimintasuunnitelmassaan. /8, 9/

Yleishallinnon puolella ei ole ympäristötavoitteita kirjattu millään osa-alueella toimintasuunnitelman vuotuisessa tavoitteenasettelussa. Vaikka tavoitteita ei ole kirjattu, niin esimerkiksi sähköisiä järjestelmiä, uusia ohjelmistoja ja vanhojen ohjelmistojen tehokasta käyttöä toimintasuunnitelmissa on esillä, mikä vähentää paperinkulutusta ja ovat siltä kantilta katsottuna ympäristötavoitteiden mukaista kehitystä. Talous- ja henkilöstöhallinnon toimintasuunnitelmaan on kirjattu, että ”Parannetaan kustannustietoutta koko työyhteisössä ja kannustetaan kaikkia yksiköitä säästäväisyyteen ja uudenlaiseen ajatteluun”, mikä voitaisiin myös tulkita ympäristötavoitteiden ja kestävä kehityksen mukaiseksi. Seurakuntayhtymän talousjohtaja Juha Silander vahvistaa kirjauksen pitävän sisällään kustannusajattelun lisäksi niemenomaan kestävä kehityksen sekä ympäristönäkökulmat. /8, 9, 10/

Vaasan ruotsalainen seurakunta toteaa vuoden 2020 toimintasuunnitelmassaan ”Vahvistaa ympäristötietoutta tähtäimenä seurakunnan hiilidioksidineutraalius vuonna 2030”. Ruotsalainen seurakunta on ainut seurakunnista, joka on maininnut konkreettisesti tavoitteekseen Kirkon energia- ja ilmastostrategian mukaisen toiminnan. /9/

Kiinteistötoimen toimintasuunnitelmaan 2019, 2020–2022 on kirjattu ”Otetaan ympäristöasiat huomioon hankkeissa”. Lisäksi on mainittu, että ”Parannetaan kiinteistöjen kunnan ja energian seurantajärjestelmää siten, että järjestelmän avulla saadaan tietoa korjaustoimenpiteitä ja hankesuunnittelua varten” – mitä voitaisiin pitää hyvänä ympäristöindikaattorina ja ympäristötavoitteena. /8/

Voidaan todeta, että toiminta- ja taloussuunnitelmissa on ollut ympäristöasioita edistäviä tavoitteita nyt ja aikaisempinakin vuosina. Lisäksi on huomioitava, että työ ympäristöjärjestelmän parissa on vielä alkutekijöissään ja näin ollen sitä ei ole vielä huomioitu toiminnan painopisteenä.

Kirkon ympäristödiplomi on otettu työn alle Vaasan seurakuntayhtymässä vasta vuoden 2019 loppupuolella ja saatetaan kunnolla käyntiin vuoden 2020 puolella.

Tulevaan ympäristöohjelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumista tulisi tehostaa mm. pyytämällä kaikkia työmuotoja ottamaan ympäristöohjelman huomioon asettaessaan vuosittaisia tavoitteitaan, jotta ympäristötavoitteita ryhdyttäisiin kunnolla pohtia työaloittain.

3.1.1 Hankinnat

Hankinnat synnyttävät väistämättä ympäristövaikutuksia. Hankintavaiheessa tulisi huomioida tavaran tai palvelun välttämättömyyttä. Mikäli tavaran tai palvelun hankinta koetaan välttämättömäksi, tulisi ottaa huomioon vaihtoehtoisten ratkaisujen ympäristövaikutukset ja punnita hankinta vaihtoehtoiset ratkaisut huomioiden. Ympäristöhaittoja voidaan pienentää parhaiten vähentämällä hankintoja, jolloin voidaan myös lisätä taloudellista säästöä. /1, s. 35/

Hankintojen ekologinen näkökulma huomioi luonnonvarojen, energian ja erilaisten kemikaalien kulutuksen lisäksi jätteen syntyä. Vaihtoehtoisilla tavoilla voidaan mahdollisuuksien mukaan vähentää ympäristökuormitusta, kuten kierrättämällä, kunnostamalla, tuotteiden yhteiskäytöllä, pakkaus- sekä ongelma jätteen vähentämisellä ja kertakäyttötuotteista luopumisella, säästäväisyyden ja kohtuuden edistämällä sekä laadukkaiden tuotteiden suosimisella. /1/

Ympäristö- ja energiamerkintöjen avulla voidaan valikoida energiatehokkaita ja ympäristöä huomioivia tuotteita. Tuotteiden hankinnoissa on otettava ympäristövaikutusten lisäksi huomioon vastuullisuustekijät, sosiaalisesti kestävä kehitys ja taloudellinen vastuullisuus. /1/

Vaasan seurakuntayhtymän hankintasääntö on hyväksytty yhteisessä kirkkoneuvostossa 13.12.2007.

Tavaroiden ja palvelujen hankintoja seurakuntayhtymässä ohjaa lainsäädäntö, kuten hankintalaki (29.12.2006/1397), tilaajavastuulaki (22.12.2006/1233), julkisuuslaki (21.5.1999/621) sekä yhteisen kirkkoneuvoston ohjesääntö, Vaasan seurakuntayhtymän taloussääntö ja Vaasan seurakuntayhtymän hankintasääntö. Hankintasäännössä on hankinnoissa noudatettaviin periaatteisiin listattu ympäristönäkökohdat ja kestävä kehitys. /11/

Vaasan seurakuntayhtymässä hankinnoista vastaa usea eri taho. Seurakuntayhtymässä ei ole hankintayksikköä, vaan yhteinen kirkkoneuvosto on laatinut hankintasäännön, jonka mukaan hankinnat toteutetaan. Yhteisellä kirkkoneuvostolla on toimivalta tehdä päätöksiä kaikissa hankintoja koskevissa asioissa. Yhteisen kirkkoneuvoston ohjesäännön nojalla on ratkaisuvaltaa hankinta-asioissa siirretty talousjohtajalle, kiinteistöpäällikölle ja hautaustoimen päällikölle. Seurakuntaneuvostolla ja seurakunnan kirkkoherralla on toimivaltaa tehdä hankintapäätöksiä seurakunnan talousarvion määrärahojen puitteissa. Yhteinen kirkkoneuvosto tekee päätökset suurista hankinnoista. /10, 11/

Lähtökohtaisesti seurakuntayhtymässä yksiköt itse kilpailuttavat kaikki hankinnat. Suurin osa hankinnoista on yksittäishankintoja. Tuote, joka palvelee koko

seurakuntayhtymän tarkoitusta, kilpailutetaan ja hankitaan seurakuntayhtymän toimesta. Osa hankinnoista on kustannustehokkuuden näkökulmasta kannattavaa kilpailuttaa yhteisesti, tällaisia ovat esimerkiksi linja-autokuljetukset. /10/

Vaasan seurakuntayhtymässä kilpailutetaan kaikki yli 3 000 € maksavat hankinnat. Tätä pienempiin hankintoihin tulee kuitenkin kohdistaa kustannusvertailua ja pyrittävä tekemään ne seurakuntien kannalta yhtä suunnitelmallisesti, taloudellisesti ja tarkoituksenmukaisesti kuin suuremmatkin hankinnat. /11/

Ympäristönäkökohdat ja kestävä kehitys mainitaan hankinnoissa noudatettavana periaatteena hankintasäännössä, tämä ei kuitenkaan ole aina hankintoja tehdessä toteutunut. Hankintoja tehdään monelta taholta, eikä yleisiä suosituksia, kehotuksia tai ohjeistuksia ympäristönäkökulmien huomioimisesta hankinnoissa ole annettu. Selkeä ympäristö- ja vastuullisuuslinjaus mahdollisesti toimisi hankintatapahtuman valmisteluvaiheessa näkökohtien huomioinnissa. Hankintatapahtuman tulee olla selkeä ja suunniteltu päätöksentekoprosessi alusta loppuun.

Ympäristönäkökulman arviointi hankinnoissa edellyttää hyvää toimialan tuntemusta ja vastuullisuustekijöiden arvottamista. Usein hankintoihin on vaikuttanut tärkeimpänä tekijänä hinta sekä tuotteelta tai palvelulta vaadittavat ominaisuudet. Kestävien hankintojen mukaiset kriteerit tulisi ottaa mukaan niin pienempiin hankintoihin kuin hankintalain soveltamisalaan kuuluviin hankintoihin /1/.

Seurakuntayhtymässä korjataan ja kunnostetaan käyttökelpoista irtaimistoa sekä laitteiden energiamerkintöihin on kiinnitetty huomiota.

3.1.2 Vastuullinen sijoittaminen

Vaasan seurakuntayhtymän nykyinen sijoitusstrategia on laadittu vuonna 2017 ja sitä on päivitetty laatimisen jälkeen muutaman kerran, viimeisimmäksi syksyllä 2019. Sijoitusstrategia päivitetään kokonaisuudessaan vähintään neljän vuoden välein. Seurakuntayhtymän sijoitustoiminnan lähtökohtana on taloussäännössä määritetty periaate: ”Vaasan seurakuntayhtymän rahavarat on talletettava ja sijoitettava suunnitellusti ja eettisesti hyväksytyllä tavalla siten, että riittävä tuottotaso saavutetaan riskit halliten”. /10, 12/

Sijoitustoiminnan eettisyyteen pyritään noudattamalla Kirkon sijoitustoiminnan eettiset periaatteet julkaisun ohjeita. Lisäksi ulkopuolisten salkunhoitajien kanssa tehtävissä sopimuksissa edellytetään sijoituksilta eettisten periaatteiden noudattamista. /10, 12/

Vaasan seurakuntayhtymässä nähdään tärkeänä suosia sijoitustoiminnassaan vastuullisia yrityksiä. Seurakuntayhtymän päävarainhoitajat pyrkivät vaikuttamaan yrityksiin, jotta ne sitoutuvat vastuullisiin toimintatapoihin. YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet ovat niin Vaasan seurakuntayhtymälle, kuin päävarainhoitajillekin tärkeät. Päävarainhoitajat ovat allekirjoittaneet ja sitoutuneet noudattamaan YK:n vastuullisen sijoittamisen PRI- periaatteita. Lisäksi päävarainhoitajat ovat allekirjoittaneet CDP-aloitteen, minkä avulla kerätään tietoja teollisuuden alojen ympäristövaikutuksista sekä yhtiöiden toimenpiteistä haitallisten ympäristövaikutusten minimoimiseksi. Ne ovat myös Finsif – Finland’s Sustainable Investment Forum ry:n jäseniä. Finsifin päämääränä on lisätä vastuullista sijoittamista, joka ottaa huomioon ympäristöön, yhteiskuntaan ja hyvään hallintotapaan liittyvät yksityiskohdat varainhoidossa ja sijoituspäätöksiä tehdessä. /10, 13/

Omaisuuksienhoitajilta on Vaasan seurakuntayhtymän toimesta pyydetty tietoja vastuullisuusnäkökulmien huomioimisesta. /10/

3.1.3 Lähetyksen ja kansainvälisen diakonian osuus verotuloista

Seurakuntayhtymä yhdessä sen seurakuntien kanssa on antanut avustusta kirkon virallisille lähetyksjärjestöille ja kansainväliseen diakoniaan noin 2,3 % budjetoiduista kirkollisverotuloista. /10/

3.1.4 Ympäristömerkityt tuotteet

Vaasan seurakuntayhtymän hankinnoissa ei erityisen merkittävästi ole kiinnitetty huomiota ympäristömerkittyihin tuotteisiin. Käytettävien ympäristömerkittyjen tuotteiden määrä lisääntyisi, jos tuotteiden hankinnassa pyrittäisiin enemmän kiinnittämään huomiota ympäristömerkintään. Esimerkiksi puhdistusaineiden osalta käytössä on ympäristömerkin omaavia tuotteita, mutta yleensä ympäristömerkkiä ei ole valinnassa arvotettu, vaan puhdistusaineelta vaadittu ominaisuus on

vaikuttanut pääsääntöisesti valintaan. Ympäristömerkityt tuotteet ovat suurimmaksi osaksi ”vahingossa” valikoituneet jonkun muun kriteerin lomassa.

Esimerkkejä ympäristömerkityistä tuotteista:

- Katrin Ultimatic -järjestelmä – Joutsenmerkki
- Energy Star -merkityt tietokoneet ja näytöt
- Noin 30-50 % keittiöiden puhdistusaineista, toimipaikkojen välillä eroavaisuuksia
- Käsisäippua Softcare wash, Diversey – Joutsenmerkki
- Kopiopaperi – EU-ympäristömerkki.

Ympäristöhaittojen pienentämiseen voidaan pyrkiä ympäristöindikaattoreiden avulla. Näitä voivat olla esimerkiksi jätteiden kertymän seuranta, ominaiskulutuksen seuranta (vesi, sähkö, lämpö), kulutetun kopiopaperin määrä tai muita mitattavissa olevia toimintoja. /1/ Vaasan seurakuntayhtymässä ei toistaiseksi ole valittu ympäristöindikaattoreita, mutta indikaattorit tullaan valitsemaan ympäristötyön edetessä.

3.2 Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatus on yksi seurakuntien merkittävimmistä tavoista vaikuttaa oman henkilöstön ja seurakuntalaisten ympäristötietoisuuteen ja toimintaan. Seurakuntien ympäristökasvatustyön tulee olla, sekä käytännönläheisiä tekoja paremman ympäristön puolesta, että erilaisia eettisiä ja teologisia pohdintoja. /1/

3.2.1 Ympäristökasvatussuunnitelma

Ympäristökatselmuksessa tuli ilmi, että yhdelläkään Vaasan seurakuntayhtymän kolmesta seurakunnasta ei ole kirjallista ympäristökasvatussuunnitelmaa. /14, 15/

3.2.2 Luomakunnan sunnuntai ja muu jumalanpalveluselämä

Kirkkoherrat ovat puhelinhaastatteluiden perusteella vastanneet seurakuntiensa jumalanpalveluselämään liittyen. Ympäristöasioita on sisällytetty seurakuntien jumalanpalveluselämään. /14, 15/

Seurakunnissa järjestetään luomakunnan sunnuntain jumalanpalveluksia, mutta seurakunnilla se ei ole kuulunut säännöllisesti järjestettäviin jumalanpalveluksiin. Kirkon ympäristödiplomin käsikirjassa luomakunnan sunnuntain viettäminen kuuluu minimikriteereihin, joten se tulisi vakiinnuttaa seurakuntien jumalanpalvelussuunnitelmiin. /1/

Kaikissa seurakunnissa on järjestetty ja järjestetään kesäkirkkoja, luonnonkirkkoja ja metsäkirkkoja säännöllisesti. Luonto ja ympäristö kuuluvat näiden kirkkojen teemoihin. /14, 15/

Ajankohtaisia ympäristöasioita on otettu seurakuntien jumalanpalveluselämässä mukaan myös esirukouksiin ja saarnoihin. Ympäristökasvatusta huomioidaan opetusten, puheiden ja saarnojen suunnittelussa. Jumalanpalveluksissa on myös käsitelty ekologisia teemoja. /14,15/

3.2.3 Ympäristöasiat eri työmuodoissa

Ympäristökasvatuksesta on lähetetty sähköpostitse kysely 10.3.2020 kasvatus-työssä oleville viranhaltijoille, jotka ovat päävastuuasemassa. Vastausaikaa kyselyyn annettiin kaksi viikkoa, jonka aikana kyselyyn vastasi muutama henkilö. Vastausajan umpeutuessa kyselystä laitettiin muistutus ja tarjottiin myös puhelinhaastattelun mahdollisuutta. Yksi haastattelu hoidettiin puhelinhaastatteluna. Vastausprosentti kyselystä oli 33 %. LIITE 1.

Kyselyn perusteella tuli ilmi, että ympäristökasvatus on seurakuntayhtymässä ja seurakunnissa hyvin paljon kiinni henkilöstön kiinnostuksesta ympäristöasioihin, sillä ympäristökasvatukseen liittyvää ohjeistusta ei ole. Ympäristöstä kiinnostuneet

työntekijät tuovat ympäristöä huomioivia asioita luonnollisena osana mukaan työhönsä. Näin todettiin myös haastatteluissa. Kyselyyn vastanneilla henkilöillä on selkeästi omaa kiinnostusta ympäristöön ja ilmasto- ja ympäristökysymykset ovat heille lähtökohtaisesti tärkeitä ja he myös kokivat, että ympäristökasvatus kuuluu oleellisena osana oman työalueen toimintaan. Kierrätystä ja hävikin välttämistä painotettiin oleellisesti. Ajankohtaisia ympäristöteemoja käsitellään seurakuntalaisten kanssa työalaan liittyvien kohtaamisten yhteydessä kuten piiritoiminnassa ja rippikoulutyössä. Ympäristökasvatus ei kuulunut yhdenkään kyselyyn vastanneen työalan toimintasuunnitelmissa painopistealueisiin.

Kyselyyn vastanneet kokivat, että ympäristökasvatus kuuluu oleellisena osana seurakunnan tehtäviin. Vastuu luomakunnasta on osa kristillistä uskoa.

Lapsi ja perhetyössä toteutetaan perhekerhoja, perhejumalanpalveluksia, toimintailtoja, puuhapäiviä ja perheleirejä. Lapsitoimintaan kuuluu erilaiset kerhot, pyhäkoulutoiminta ja parkkipäiväkerhot. Toimintaa on tarjolla niin pikkulapsiperheille kuin kouluikäistenkin perheille. Kerhopäivät koostuvat vapaasta ja ohjatusta leikistä, hartauksista, askartelusta sekä eväs- ja satuhetkistä. Askartelussa käytetään kierrätysmateriaaleja ja jätteiden lajittelun ohjaamisen koetaan olevan osa lapsityötä. Ainakin osassa seurakunnista järjestetään joka vuosi luontoretkiä, joissa luonto ja ympäristö ovat tärkeässä roolissa.

Kouluikäisille ja varhaisnuorille on erilaista kerhotoimintaa, leirejä, tapahtumia ja retkiä.

Nuorisotyössä toteutetaan leirejä, nuorteniltoja ja nuorten messuja. Cross on seurakuntien nuorisotila Vaasan keskustassa, jossa nuoret voivat turvallisesti viettää aikaa erilaisten aktiviteettien merkeissä. Crossissa paikalla on seurakunnan nuorisotyönohjaajia ja pappeja.

Rippikoulutoiminnassa järjestetään monenlaisia rippikouluja, kuten talvi- ja kesärippikouluja, leirejä sekä päivärippikouluja, ulkomaanrippikouluja ja harrasteleirejä. Harrasteleirejä ovat esimerkiksi laskettelurippikoulu Ylläksellä sekä liikunta- ja toimintarippikoulut. Ulkomaanrippikouluja järjestetään Itävallassa ja Pärnussa.

Itävallassa järjestettävän rippikouluun sisältyy päiväretkiä, jotka tehdään patikoiden.

Ympäristökasvatus koetaan oleellisena osana rippikoulutyötä ja sen suunnittelua. Rippikouluopetuksessa otetaan suunnitelmallisesti kantaa ympäristöasioihin. Lajitteluopastusta otetaan mukaan rippikoulutuntien yhteydessä ainakin osassa seurakunnista. Luonto on myös vahvasti läsnä rippikouluissa.

Diakonia- ja yhteiskuntatyössä koetaan, että ympäristökasvatus ja ympäristökysymykset liittyvät oleellisesti työnkuvaan. Ekologiset arvot yhdistävät diakoniatyöntekijöiden henkilöstöä, joka näkyy työalan työssä. Eniten ympäristöasiat ja ympäristökasvatus tulee esiin diakoniatyössä asiakaskeskusteluissa ja piiritoiminnassa. Piiritoiminnassa esillä ovat ajankohtaiset ympäristökysymykset. Henkilöstö kierrättää ja hoitaa itse kierrätettävät jätteet keräyspaikoille, silloin kun työpisteistä ei löydy tarvittavia jäteastioita. Esimerkiksi metallin kanssa on menetelty näin. Diakoniaruokailut toimivat hyvin, eikä hävikkiä diakoniaruokailuissa synny. Diakoniaruokailuissa käytetään pääsääntöisesti kestäviä astioita. Ruokailuissa suositaan suomalaisia kauden kasviksia ja kotimaisuutta. Rippikouluopetuksessa diakoniatyöntekijät sivuavat suunnitellusti ympäristöasioita. Välittäminen ja lähimmäisen rakkaus ovat myös tärkeitä arvoja työssä.

Lähetystyössä ympäristökasvatus koetaan myös luonnolliseksi osaksi toimintaa. Ympäristöasiat ja ympäristökasvatus tulevat esiin niin rippikoulutyössä kerrottaessa lähetystyöstä kuin Lähetyssojen tuotteiden kehittämisessä kierrätysmateriaaleja hyödyntäen. Tarjoilun suunnittelussa pyritään kartoittamaan tilaisuuksiin osallistuva väkimäärä mahdollisimman tarkasti hävikin välttämiseksi. Pienpiiritoiminnassa ympäristöasiat ja kierrätysteemat nousevat esiin. Ympäristöön liittyvät tapahtumat ja projektit ovat osa jokaviikkoista toimintakulttuuria lähetystyössä.

3.3 Jätehuolto

Vaasan kaupungin jätehuoltomääräysten mukaan muilla kuin asuinkiinteistöillä eli esimerkiksi seurakutien kiinteistöillä on oltava seuraavat jätteastiat /16/:

- biojäte, jos jätemäärä ylittää 20 kg kahdessa viikossa

- poltettava jäte
- keräyslasi, jos jätemäärä ylittää 5 kg kahdessa viikossa
- metalli, jos jätemäärä ylittää 5 kg kahdessa viikossa
- paristot
- keräyspaperi
- keräyspahvi, jos syntyy vähintään 20 kg kahdessa viikossa.

Jätelaisissa määritellään jätteitä ja jätehuollon järjestämistä koskevat yleiset periaatteet. Jätelaki 646/2011:

”Kaikessa toiminnassa on mahdollisuuksien mukaan noudatettava seuraavaa etusijajärjestystä: Ensisijaisesti on vähennettävä syntyvän jätteen määrää ja haitallisuutta. Jos jätettä kuitenkin syntyy, jätteen haltijan on ensisijaisesti valmistettava jäte uudelleenkäyttöä varten tai toissijaisesti kierrätettävä se. Jos kierrätys ei ole mahdollista, jätteen haltijan on hyödynnettävä jäte muulla tavoin, mukaan lukien hyödyntäminen energiana. Jos hyödyntäminen ei ole mahdollista, jäte on loppukäsiteltävä. Viranomaisen ja julkisoikeudellisen laitoksen ja yhteisön on omassa toiminnassaan mahdollisuuksien mukaan käytettävä kestäviä, korjattavia, uudelleenkäytettäviä, kierrätettäviä ja kierrätetyistä raaka-aineista valmistettuja tuotteita sekä palveluita, joissa syntyy mahdollisimman vähän ja mahdollisimman haitatonta jätettä.” /17/

Jätehuoltoon liittyvistä asioista vastaa kiinteistöpäällikkö. Vaasan seurakuntayhtymän hautausmaiden jätehuollosta vastaa hautaus-toimen päällikkö. /18/

Jätehuolto on aikoinaan kilpailutettu ja se jakautuu useammalle eri toimijalle. /18/

Puutteita jätehuollon organisoinnissa ei ole havaittu. Mikäli joitakin toiveita tai muutoksia on jätehuollon puitteissa ollut, on asia hoidettu heti. On se sitten liittynyt tyhjennysväliin, jäteastioihin, lisätyhjennyksiin tms. /18/

Jätteiden lajittelun merkitystä ja tietoisuutta sekä opastusta henkilökunnalle olisi hyvä lisätä. Myös lajitteluohjeet näkyvillä paikoilla ovat tarpeen. Näin voidaan varmistaa, että satunnaisestikin seurakunnan tiloja käyttävät henkilöt osaisivat suorittaa lajittelun oikein. Vaikka jäteastioissa osassa tiloista on jätejakeen nimi tarralla

merkittynä, saattaa kuitenkin löytyä esimerkiksi biojätteen seasta muovijätettä. Suurimmassa osassa tiloista ei kerätä biojätettä ollenkaan. Useimmissa seurakuntayhtymän kiinteistöistä ei ole sisätiloissa keräysastioita metalli ja lasijätteelle, vaikka ulkoa jätteenkeräyspaikalta sellainen löytyisikin. Tällä hetkellä useat työntekijät ovat itse huolehtineet esimerkiksi biojätteen sekä metalli- ja lasijätteet keräyspisteisiin sisätiloista puuttuvien keräysastioiden vuoksi.

Valvontavastuu jätteiden kerääntymisestä on kunkin kiinteistön vahtimestarilla. Heidän seurantansa perusteella jäteastioita vaihdetaan tai lisätään, jotta jätteet saataisiin paremmin lajiteltua. Jättemäärien seuranta on ei ole tehty seurakuntayhtymässä. Aikaisemman ympäristödiplomikauden aikana on jättemääriä seurattu tarkemmin, mutta raportoinnista on luovuttu, sillä se on koettu turhana. Jätehuoltoyhdistöiden ympäristönetistä voi seurata kuukausittaisia ja kiinteistökohtaisia jättemääriä. /18/

Vaasassa jätejakeet toimitetaan Stormossenin jätteenkäsittelylaitokselle. Vuonna 2018 Stormossen vastaanotti 147 232 tonnia erilaista jätettä, josta 52,8 % ohjattiin materiaalikäyttöön ja 45,9 % energiahyötykäyttöön. Kaatopaikalle sijoitettiin vain 1,3 %. Stormossenin alueen yhdyskuntajätteen hyötykäyttöaste oli näin ollen 98,7 %. /19/

Seurakuntayhtymän tiloissa, joissa järjestetään tilaisuuksia ja juhlia, kuten seurakuntakeskukset, seurakuntakodit, pappilat ja kirkot, syntyy pieniä määriä biojätettä, metalli- ja lasijätettä sekä paperijätettä. Lähes kaikista pihoista löytyy kaikki tarvittavat jäteastiat, mutta seurakuntakeskusten sisätiloissa on ulkopuolisten tilankäyttäjien ohjeistus puutteellista sekä eri jätejakeille ei jokaisessa tilassa ole astioita. Sisätiloissa on yleisimmin jäteastia vain poltettavalle jätteelle. Joissakin tiloissa on myös biojätteelle. Metallille ja lasille ei monissakaan tiloissa ole astioita, vaan vahtimestarit huolehtivat jätteet ulkona oleviin astioihin.

Keittiöissä ja taukutiloissa ei lajitella biojätettä erikseen vaan se kerätään polttojätteen joukkoon, poikkeuksena Vähänkyrön seurakuntakeskuksen keittiö. Metallia, lasia ja pahvia lajitellaan. /20/

Hautausmaa-alueet kiinteistöineen kuuluvat järjestetyn jätehuollon piiriin, näin ol-
len jätteiden lajittelua koskevat määräykset ovat jätteenkäsittelylaitoksen ohjeiden
mukaiset. Hautausmaiden jätekatoksissa on jäteastiat, joihin jätteet lajitellaan ka-
toksessa olevaa ohjetta mukaillen. Katoksissa on omat astiansa kompostoitavalle
jätteelle, metallille sekä polttokelpoiselle jätteelle. Hautausmaa-alueilla ei ole asti-
oita ongelmajätteelle, joten ongelmajätteet, kuten led-hautakynnit tulee toimittaa
hyötyjättepisteisiin. Jäteastiat tyhjenetään hautausmaiden henkilökunnan toimesta
huoltoalueella oleville lavoille. Lavoilta jätteet toimitetaan jätteenkäsittelylaitok-
selle jatkotoimenpiteitä varten. Jäteöljyt kerätään jäteöljyille tarkoitettuun jäteöljy-
tynnyriin, joka toimitetaan itse jätehuoltolaitokselle. Lamput, loisteputket sekä vaa-
rallinen jäte kerätään varastopaikkaan, josta ne säännöllisesti toimitetaan hyöty-
käyttöasemalle. /21, 22/

Toimistolla kerätään erikseen puhdas toimistopaperi sekä sanoma- ja aikakausleh-
det niille varattuihin keräyspisteisiin, joiden tyhjentämisestä huolehtivat siivoajat.
Keräyspisteestä paperit ja lehdet toimitetaan ulkona olevaan paperinkeräysastiaan.
Myös pahvit kerätään toimistosta erikseen. Biojätettä ei toimiston taukotilassa ke-
rätä. Sähkö- ja elektroniikkajäte eli SER-jäte kerätään erikseen omaan keräyspis-
teeseen, jossa se varastoidaan ja toimitetaan edelleen hyötykäyttöasemalle kierrä-
tykseen. SER-jätettä ei yleensä keräännä vaan se usein toimitetaan heti jatkokäsit-
telypaikalle. Vaaralliset jätteet varastoidaan ja toimitetaan hyötykäyttöasemalle
vahtimestarien toimesta. /23, 24/

Haasteena vaikuttasi olevan lajittelun mahdollistaminen kaikissa toimipisteissä.
Toimistotiloissa niin Koulukadulla, Kauppapuistikolla ja muuallakin kerätään vain
poltettava jäte ja lajittelu on työntekijöiden tai käyttäjien vastuulla, mikäli he ha-
luavat lajitella jätteensä oikein. Osa henkilökunnasta kuljettaa itse jätteensä kotiin
lajiteltavaksi tai vie ne piha-alueen jäteastioihin.

Hyötyjätteitä ei tällä hetkellä kerätä kunnan jätehuoltomääräyksiä kattavammin,
mutta keittiöhenkilökunnan toivomuksena olisi erillinen muovipakkauksien keräys-
piste. Muovipakkauksia syntyy keittiöiden toiminnasta suuria määriä /20/.

Seurakunnissa pyritään välttämään kertakäyttöisten astioiden käyttöä, silloin kun se vain on mahdollista. Kaikissa kiinteistöissä on omat kestävät astiastot. Tulevaisuudessa olisi syytä selvittää millaisia toimenpiteitä voitaisiin tehdä kertakäyttöisten tuotteiden vähentämiseksi. Esimerkiksi kokouskahvituksissa on käytössä kertakäyttöastiat. Muovisia kertakäyttötuotteita on vielä varastossa. Uuden lainsäädännön tullessa voimaan 2021 tulee muovisten kertakäyttötuotteiden käyttö loppumaan. Tilalle on etsitty biohajoavia ja ympäristölle ystävällisempiä vastaavia tuotteita. /20/

Jätehuoltosuunnitelma tullaan uusimaan katselmuksen perusteella.

3.4 Siivous

Vaasan seurakuntayhtymän siivouksesta ja kiinteistöjen puhtaanapidosta on vastuussa kiinteistötoimi. Vaasan seurakuntayhtymässä työskentelee siivoustoimen esimiehen lisäksi 3 siivoojaa sekä 6 vahtimestarisivoojaa. Omasta henkilökunnasta kahdella kolmesta siivoojasta on laitoshuoltajan ammattitutkinto ja heidän koulutukseensa on kuulunut siivouksen ympäristövaikutuksiin perehtyminen. /23/

Oma henkilökunta huolehtii Koulukatu 26–28 virastotalon, kirkkojen sekä niiden yhteydessä olevien seurakuntatalojen siivouksesta. Lisäksi siivousta on kilpailutettu siivousliikkeille. Vaasan seurakuntayhtymä on yhteistyössä ulkopuolisten siivousyritysten kanssa. /23/

Pääsääntöisesti ulkopuoliset siivousliikkeet käyttävät siivouksessa seurakuntayhtymän itse hankkimia siivousvälineitä ja siivousaineita. /23/

Siivoustyössä käytettävät puhdistusaineet ovat tunnettujen ainevalmistajien tuotteita, joita koskevat EU:n yleinen kemikaalilainsäädäntö, REACH- ja CLP-asetukset sekä pesuaineille säädetty pesuaineasetus (648/2004). Biosidejä koskee lisäksi EU:n biosidiasetus (528/2012/EU). Lisäksi pesuainevalmistajia koskee kansalliset kemikaalilain (599/2013) vaatimukset sekä kemikaali-ilmoitukset Tukesin kemikaalituoterekisteriin, ilmoitukset valmistus ja maahantuontimääristä Tukesiin sekä vähittäismyynnirajoitukset myrkyllisille tuotteille. /25/

Mahdollisuuksien mukaan seurakuntayhtymän siivoustoimessa pyritään valitsemaan ympäristömerkittyjä tuotteita. Ammattipesuaineet on seurakuntayhtymässä valittu pääsääntöisesti erityisen käyttötarpeen ja kohteen mukaan. Siivous- ja pesuaineiden teho perustuu tarkkaan ja oikeanlaiseen annosteluun. Aineita käytetään valmistajan ohjeen mukaan annospumppuja ja mittoja apuna hyödyntäen oikean annostelun määrittämiseksi. Tarkan annostelun ansiosta vältetään annosteluvirheitä. /23/

Puhdistusaineiden hankinnassa pyritään valitsemaan pakkauskoko käytön mukaan sekä aineita hankitaan vain tarpeeseen. Oikean pakkauskoon valinnalla vältetään tuotteiden vanhentuminen. Mikäli tuote pääsee vanhentumaan, hävityksessä otetaan huomioon käyttöturvallisuustiedotteiden ohjeet. Vanhentuneita tuotteita ei päästetä viemäriin edes laimennettuna vaan ne kuljetetaan vaarallisen jätteen varastopaikalle ja sieltä paikallisen jätehuolto-yhtiön keräyspaikalle. /23/

Siivousaineita ja tarvikkeita säilytetään lukollisissa siivouskomoissa. Itse tehtyihin käyttöliuoksiin on lisätty turvallisuusmerkinnät. Siivouksessa käytettävien aineiden käyttöturvallisuustiedotteet tulee olla saatavilla siivouskomoissa. /23, 26, 27/

Mikrokuituliinon, korkealaatuisten Freudenbergin siivousvälineiden ja siivousmenetelmien avulla pystytään vähentämään veden ja puhdistusaineiden kulutusta. Siivousmenetelmänä toimii ns. mikrokuitusiivous eli vedetön siivous. Siivousvälineet esikäsitellään pesemällä ne siivousalueen omassa pesukoneessa sekä linkoamalla tai puristamalla ne käyttötarkoitukseen soveltuvaksi (kuiviksi, nihkeiksi tai kosteiksi). Pyyhkeet, liinat ja lankaosat nihkeytetään tarvittaessa myös suihkepulloon valmiiksi tehdyllä käyttöliuoksella. Siivousmenetelmä vähentää ylimääräisen veden kulutusta, parantaa työn tulosta sekä keventää siivoustyötä. Säännöllisen ylläpitosiivouksen ansiosta lika ei ehdi pinttymään, joten selvittää miedommilla siivousaineilla ja saadaan vähennettyä suursiivouksen tarvetta. Siivousmenetelmän avulla saadaan pienennettyä siivouksen ympäristökuormitusta vähentämällä runsaan veden ja PH-arvoiltaan vaihtelevien pesuaineiden käyttöä. /23/

Lattioita vahataan hyvin harvoin, vain tarvittaessa. Lattioiden hoitamisen apuna käytetään tarvittaessa ylläpitohoitoainetta, joka annostellaan tarkasti. Ylläpitohoidon ansiosta lattian vahauksia on voitu vähentää ja lattioihin saadaan hyvä, liikaa hylkivä ja kestävä käyttöpinta ilman vahan käyttöä. /23/

Siivouksen ympäristöhaittoihin vaikuttavat tilojen suunnittelussa tehdyt valinnat, halutun puhtaustason määrittely, tilojen käyttäjämäärät, siivoustyömäärän mitoitus ja siivousmenetelmien sekä – aineiden valinta. /1/

Vaasan seurakuntayhtymän siivouspalveluissa on käytössä harvennettu ja tarveharkintainen lattioiden peruspesu. Huolellisen pesuaineiden annostelun turvin vältytään annosteluvirheiltä. Siivouksessa käytetään laadukkaita ja nykyaikaisia työvälineitä sekä nopeakierroksista lattianhoitokonetta lattioiden puhdistukseen sekä lattioiden hoitoon. Mikrokuitupyhkeitä suositetaan työssä. Kaikki edellä mainitut ovat lähtökohtia seurakuntayhtymän siivoustoimessa hyvän työntuloksen saavuttamiseksi sekä siivouksen ympäristöhaittojen pienentämiseksi. Siivoustyön mitoitusta tarkennetaan ja muutetaan tarvittaessa. Mikrokuituliinon osalta on käytössä värikoodit, joten mikrokuituliinat kohdistuvat värin mukaan oikeaan käyttökohteeseen. /23/

Puhdistusaineet seurakuntayhtymän kaikkiin siivouksen tarpeisiin hankitaan paikallisesta siivousaineiden tukkuliikkeestä. Erillisestä siivousaineiden varastoinnista on voitu luopua tukkuliikkeen myötä. Siivousaineet tilataan ja tukkuliike kuljettaa siivousaineet haluttuun kohteeseen. /23/

Siivoojat noudattavat myös jätehuoltomääräyksiä ja -ohjeita. Jätteet lajitellaan oikeisiin astioihin. /23/

3.5 Energia ja rakentaminen

Vaasan seurakuntayhtymän omistuksessa on viisi kirkkoa, viisi seurakuntakeskusta, kolme pappilaa, kolme leirikeskusta, neljä seurakuntakotia ja yksi nuorison toimintaan tarkoitettu tila.

Lisäksi Vaasan seurakuntayhtymän omistuksessa on osakehuoneistoja, jotka pääsääntöisesti on vuokrattu ulkopuolisille toimijoille.

Seurakuntayhtymän kiinteistöistä osa on kytketty kaukolämpöverkkoon, muutamassa on öljylämmitys ja osassa on sähkölämmitys. /28/

Energiankulutusta pyritään vähentämään toimivan rakennusautomaation avulla. Ilmanvaihtoautomaatiikkaan on lisätty hiilidioksidihäistäjia sekä liiketunnistimia, jotka tehostavat ilmanvaihdon havaitessaan muutoksen tilassa. Jokaisen peruskorjauksen yhteydessä valaistusta on pyritty vaihtamaan led-valaistukseen. /24, 28/

Vaasan seurakuntayhtymässä noudatetaan rakentamista ohjaavaa lainsäädäntöä. Rakentamista ohjaavat useat eri lait, merkittävimpänä Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999). Seurakuntayhtymän rakentamista ohjaavat lisäksi Kirkkolaki (1054/1993), Laki rakennusperinnön suojelemisesta (498/2010), Kiinteistörekisterilaki (392/1985), Kiinteistön-muodostamislaki (554/1995) ja Kiinteistönmuodostamisasetus (1189/1996). /1/

Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteena on ”järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys”. /29/

Maankäytön suunnittelua sekä kiinteistönpitoa koskevat myös lukuisat muut lait, kuten metsälaki, vesilaki, terveydensuojelulaki, ympäristönsuojelulaki, luonnonsuojelulaki ja rakennussuojelulaki. /1/

3.5.1 Kulttuuriperinnön suojele

Kirkollisten rakennusten rakentamisessa, käytössä, korjaamisessa tai luovuttamisessa noudatetaan kirkkolakia. Kirkot ovat seurakuntien ja seurakuntayhtymien omistamia käyttörakennuksia, mutta lisäksi yhteiseen kansallisomaisuuteemme kuuluvia rakennustaiteellisia muistomerkkejä /30/. Kulttuurihistoriallisten rakennusten arvon ja kunnon säilyttämiseen kiinnitetään seurakuntayhtymässä erityistä huomiota. /28/

Seurakuntayhtymän viidestä kirkkorakennuksesta kolme on suojeltu Kirkkolain nojalla rakennusvuotensa perusteella.

”Kirkollinen rakennus, joka on rakennettu ennen vuotta 1917, on suojeltu suoraan lain nojalla. Kirkkohallitus voi määrätä tätä myöhemmin käyttöön otetun kirkollisen rakennuksen suojeltavaksi, jos suojeleminen on perusteltua rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan tai erityisten ympäristöarvojen kannalta. Kirkkohallitus päättää suojelusta omasta, seurakunnan, tuomiokapitulin tai Museoviraston aloitteesta. Rakennuksen suojeleminen käsittää myös sen kiinteän sisustuksen, siihen liittyvät maalaukset ja taideteokset sekä rakennuksen pihapiirin.” (Kirkkolaki 14 luku 5 §, muutos: 30.12.2013/895). /31/

Suojelulainsäädännön avulla varmistetaan, että kirkollisia rakennuksia suojellaan ja korjataan asianmukaisella tavalla.

Vuonna 1862 rakennettu Vaasan kirkko on C. A. Setterbergin suunnittelema ja edustaa tyyliltään englantilaista uusgotiikkaa. Kirkkoa on peruskorjattu useaan otteeseen. Viimeisin peruskorjaus on tehty vuonna 2000 museoviraston valvonnassa, jolloin kirkkoa restauroitiin alkuperäiseen muotoonsa. Esimerkiksi puupinnoille tehtiin tammiooteraus ja lehterikaiteen kukka-aiheet maalattiin alkuperäisten mallien mukaisiksi, kirkon kaikki alttaritaulut restauroitiin Valamon luostarissa sekä vanhat kattokruunut kunnostettiin ja palautettiin takaisin kirkkoon. /32, 33/

A.W. Stenfors suunnittelema Palosaaren kirkko on rakennettu vuonna 1910 ja tyyliltään edustaa jugendtyyliä. Palosaaren kirkko on myös vuosien saatossa kokenut monta peruskorjausta. 1970-luvulla kirkon sisätilat maalattiin ajan mukaiseen värimaailmaan sopivaksi ja kirkon vanha paneelikatto peitettiin. 1980-luvun lopulla kirkkorakennus päädyttiin restauroimaan takaisin alkuperäiseen väriytykseen ja alkuperäiset vanhat koristekuviot palautettiin. Kirkon julkisivu korjattiin vuonna 2001. Vuonna 2019 kirkon kuparikattoa on uusittu ja kunnostettu. /32, 33/

Vähänkyrön kivirakenteinen kirkko valmistui vuonna 1803. Kirkon rakensi Erik Olander ja kirkon piirustukset laati Olof Tempelman. Kirkko oli aluksi torniton, mutta vaasalainen Artturi Ortela suunnitteli kirkkoon keskustornin, joka rakennettiin vuonna 1937 perusteellisen remontin yhteydessä. Vuosina 1980–1981 kirkkoon rakennettiin saniteetti- ja odotustilat sekä kirkon ulkorappaus uusittiin ja

palautettiin alkuperäiseen väriinsä valkoiseksi. 1990 kirkon katto katettiin kuparilla. /32, 33/

Kirkkolailla suojeltujen kirkkojen lisäksi suojelumerkinnän asemakaavassa on saanut Huutoniemen kirkko. Huutoniemen kirkko ei ikänsä puolesta ole suojeltu, mutta on valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY) inventointilistalla, joka on valtioneuvoston päätöksellä otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen. Säilyttämisvelvoite edellyttää, että Kirkko otetaan huomioon alueiden käytön suunnittelun lähökohtana. Kirkko on rakennettu vuonna 1964 arkkitehti Aarno Ruusuvuoren suunnittelemana. Kirkko edustaa 1960-luvun kirkko-työkeskusajattelua. Sen betoniarkkitehtuuri on merkittävä ja kirkko kuuluukin kansainvälisen DOCOMOMO-järjestön hyväksymään suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkiteosvalikoimaan. /34/

Sundomin kirkko on Oskar Bergin suunnittelema vuonna 1929 valmistunut puukirkko. Alun perin kirkko rakennettiin rukoushuoneeksi. Sisäpuolinen entisöintityö kirkkoon on tehty vuonna 2004, jolloin palautettiin kirkon alkuperäinen värimalma. Kirkon julkisivu on maalattu vuonna 2011. Sundomin kirkkoa ei ole suojeltu. /33/

Muita suojeltuja tai suojeluun soveltuvia kulttuuriperintökohteita ovat myös Vaasan seurakuntayhtymän omistuksessa olevat pappilat sekä Uudella hautausmaalla sijaitseva siunauskappeli ja Vähänkyrön seurakunnan siunauskappeli. Vanhan Vaasan pappila ja Vähänkyrön kirkonmäki, kirkkosaari sekä pappila kuuluvat valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin. Vireillä olevan Sundomin keskustan asemakaavan avulla tuetaan kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaan kylämiljöön säilymistä ja näin ollen Sundomin pappila tullaan piakkoin suojelemaan asemakaavan turvin. Vanhan Vaasan pappila on rakennettu vuonna 1803. Vanhan Vaasan pappilassa tehtiin entisöivä peruskorjaus vuonna 2009. Vähänkyrön pappilan sisätilat on peruskorjattu ja entisöity vuonna 2006 sekä ulkovuoraus vuonna 2013, entisöinti tehtiin yhteistyössä Museoviraston kanssa.

Sundomin arvokas pappilarakennus on vuodelta 1877 ja se on peruskorjattu alkuperäistyylin mukaisesti vuonna 1998–99 ja julkisivut vuonna 2011. Vuonna 1973 valmistuneen Vaasan siunauskappelin on suunnitellut arkkitehti Juhani Katainen. Rakennuksessa on kaksi kappelisalia ja se sijaitsee Uuden hautausmaan alueella. /32–35/

Kaikki Vaasan seurakuntayhtymän kirkot ja pappilat on kunnostettu käyttäen perinteisiä menetelmiä. Suojeltujen kirkollisten rakennusten korjaushankkeissa on tehty yhteistyötä kirkkohallituksen ja Museoviraston kanssa.

3.5.2 Uudis- ja korjausrakentamisen ympäristökriteerit

Vaasan seurakuntayhtymässä uudis- ja korjausrakentaminen tehdään kaikkia hyviä rakennustapoja kunnioittaen sekä noudattamalla lainsäädäntöä kaikessa rakentamisessa. Työturvallisuus on seurakuntayhtymän kiinteistötoimessa tärkeässä asemassa. Kaikissa rakennushankkeissa kiinnitetään huomiota suunnitteluvaiheesta lähtien niin energiatehokkuuteen kuin terveellisiin ja turvallisiin rakennusmateriaaleihin. /24, 28/

Kiinteistötoimen yhtenä päämääränä on kehittää toimiva järjestelmä rakennusten kunnan jatkuvaa seuranta varten. Kuntokartoitus ja arviointi on jatkuvaa, jolloin rakennusten laatutasoa saadaan parannettua sekä korjausrakentaminen saataisiin kytkettyä osaksi kiinteistöjen suunnitelmallista ylläpitoa ja kehittämistä. Nyt suunnitelmallista korjausrakentamisen kiertoa ei ole ollut, vaan kiinteistöjen luopumisen yhteydessä on investoitu korjausrakentamiseen kohteissa, jotka ensisijaisesti ovat vaatineet ylläpitokorjausta. Ylläpitokorjausten yhteydessä on panostettu laatutason parantamiseen ja energiatehokkuuteen. Kiinteistöjen energiatehokkuutta on pyritty parantamaan rakenteita tiivistämällä; eristeiden ja pintojen uusimisella sekä ilmanvaihtoa parantamalla. Kiinteistöjen turvallisuutta ja terveellisyyttä seurataan säännöllisesti. Olemassa olevien rakennusten hankesuunnittelun pohjana käytetään aina kuntoarviota. /24, 28/

Esimerkkejä viimeaikaisista projekteista:

Vähänkyrön seurakuntatalo on uudisrakennus, joka valmistui vuonna 2018. Rakentamisen toteutus ajoittui vuosille 2017–2018.

Gerbyn seurakuntakodissa tehtiin mittava peruskorjaus vuonna 2019. Peruskorjauksen yhteydessä myös valaistusta parannettiin ja valaistuksesta uusittiin noin 85 %:a led-valaistukseen. Lisäksi rakennusautomaatiojärjestelmä on päivitetty nykyaikaiseksi. /24, 28/

Vuonna 2020 tehtiin Koulukadun kirkkoherranvirastossa toimistotilamuutoksia, koska keskusrekisterille tarvittiin omat tilat. Kirkkoherranvirastoon rakennettiin lisää toimisto ja asiakaspalvelutilaa ja aikaisemmin käytössä olleet sermit korvattiin väliseinillä. Vanhat käytössä olleet sermit kierrätettiin rakennusprojektissa väliseinien rakenteisiin ikkunoiksi. Vanhoja materiaaleja hyödynnettiin rakentamisen yhteydessä niin lattioissa, seinissä kuin katossakin. Kirkkoherranviraston valaistusta uusittiin korjauksen yhteydessä led-valaistukseen. /24, 28/

Rakennusten käyttöastetta on korotettu tehostamalla Katrina-varausohjelman käyttöä ja ohjaamalla tilat tilavarauksellisesti järkevämpään käyttöön. Vajaakäyttöiset tilat on pyritty ottamaan muuhun käyttöön siten, että tilojen sijainti ja määrä vastaisivat tarvetta. Toimintaa on myös pyritty tiivistämään. Osasta vajaakäyttöisistä tiloista on luovuttu edeltävien vuosien aikana ja osa on tällä hetkellä myynnissä. Myynnissä olevia tiloja ovat Lepikon leirikeskus, Metsäkallion seurakuntakoti sekä Suvilahden seurakuntakoti. Useista ulkopuolisilta vuokratuista tiloista on luovuttu ja sijoitettu toimintoja omiin tiloihin, joka on lisännyt omien tilojen käyttöastetta. /24, 28/

3.5.3 Energian ja veden kulutuksen seuranta

Rakennusautomaatiojärjestelmän rakentaminen Vaasan seurakuntayhtymässä on aloitettu jo 90-luvun loppupuolella. Järjestelmää on määrätietoisesti kehitetty vuosien saatossa. Peruskorjauksien yhteydessä kiinteistöautomaatiojärjestelmä pyritään päivittämään nykyaikaiseksi niissä kohteissa, missä se vielä vaatii päivitystä. /28/

Vaasan seurakuntayhtymään on palkattu tekninen kiinteistönhoitaja-isännöitsijä 2019. Erityisasiantuntijoiden tarve kiinteistöpalveluissa on tavallista. Seurakuntayhtymän tekninen kiinteistönhoitaja on LVIAS-asiantuntija, jonka ansiosta lämmitys ja ilmanvaihtojärjestelmien parantamisesta on tullut jatkuvaa ja automatisoidumpaa. /24, 28/

Vaasan seurakuntayhtymässä on käytössä Granlund Manager -ohjelmisto, jonka avulla pystytään tuottamaan ajantasaista tietoa kiinteistöistä, tehostamaan toimintaa sekä lisäämään toiminnan ennustettavuutta. Ohjelmiston avulla saadaan koottua kaikki ylläpitotieto samaan paikkaan. Käyttökulutuksesta tuotetaan jatkuvaa raportointia, joten energian- ja vedenkulutuksen seurata, hallita ja optimointi on ohjelmiston avulla mahdollista. /24/

Sähkön, kaukolämmön ja veden kulutusta seurataan kiinteistökohtaisesti. Osa kiinteistöistä on reaaliaikaisessa kaukoseurannassa. Vedenkulutustietoja luetaan vielä osassa kiinteistöistä käsin. /24/

Peruskorjauksien yhteydessä kiinteistöautomaatiojärjestelmiä on parannettu nykyaikaisiin järjestelmiin. Nykyaikaisten järjestelmien avulla säädöt ja seuranta on mahdollista tehdä mobiilisti paikasta riippumattomasti. Paikasta riippumaton järjestelmä nopeuttaa reagointia sekä mahdollistaa tehtävien priorisoinnin, mikä näkyy tilan käyttäjille parempana toiminnan laatuna. Vanhanmallisia rakennusautomaatiojärjestelmiä on vielä käytössä, jolloin ne ovat etäohjattavissa Koulukadulta. /24, 28/

Öljylämmityksen osalta on aloitettu suunnittelu öljyn käytöstä luopumiseksi. Öljyn käytöstä pyritään luopumaan vuoteen 2025 mennessä kirkon energia- ja ilmastostrategian tavoitteiden mukaan. /24, 28/

Tasapainoinen ja perussäädetty lämmitysverkosto on energiatehokkaan lämmityksen peruspilareita. Vesivirrat pyritään säätämään oikein, jolloin lämmitysenergia välittyy tasaisesti lämmityslaitteille ja vastaa tilojen lämmöntarvetta. /24/

Lämpötilojen yö pudotusta ei seurakuntayhtymän kiinteistöissä ole tehty. Useissa seurakuntayhtymän kiinteistöissä on kaukolämpö. Lämmitysalat ovat suuria ja

vesikiertoinen lämmitysjärjestelmä on hidas reagoimaan muutokseen. Lämpötilan yö pudotuksilla tasainen lämpö menetetään ja lämmitysjärjestelmän hakiessa lämpötilaa takaisin tasapainoon menetetään myös energiasäästöhyöty. /24/

Huoneistolämpötilat ovat kohdekohtaisia. Vanhempi väestö toivoo hiukan lämpimämpää sisäilmaa kuin nuoret. Huoneistolämpötilat vaihtelevat 21–23 asteen välillä. /24/

Ilmanvaihtojärjestelmien mekaanista kuntoa tarkkaillaan ja ne puhdistetaan ja huolletaan säännöllisesti. Järjestelmien käyttöajat on optimoitu vastaamaan tilojen todellista käyttöä. Toimistoissa ja seurakuntakeskuksissa ilmanvaihto on ohjattu virasto-aikaan lisättynä lisääjällä, tilaisuuksien päättymisten jälkeen ja aamuisin ennen työntekijöiden saapumista. Pääsääntöisesti ilmanvaihto sammuu öiden ajaksi. Lisäaikapainonappeja on jokaisella alueella. Läsnaolo- ja hiilidioksiditunnistimia on joillakin alueilla tehostamassa ilmanvaihdon toimintaa. Kesäisin ilmanvaihtoa tehostetaan käyttämällä yö- ja aamutuuletustoimintoja. /24/

Hyvin hoidetulla kiinteistöhuollolla saadaan pidettyä talotekniset järjestelmät toimintakuntoisena, saavutetaan säädetty sisäilmasto sekä pidetään kustannukset hallinnassa. Ennakoivalla huollolla pystytään välttämään käyttöhäiriöt ja säästyään kalliilta vikakorjauksilta. /1, 24/

Henkilöstöä koulutetaan, opastetaan ja kannustetaan energian säästämiseen käytännön työssä. Esimerkiksi omat käyttötottumukset niin veden, sähkön, valaistuksen kuin koneiden käytönkin osalta. Tiimipalaverissa on otettu esiin oman toiminnan energiankäyttöä ja ohjeistettu energiatehokkaampaan toimintaan. /28/

3.5.4 Ekologinen rakentaminen

Vaasan seurakuntayhtymässä niin uutta rakennettaessa kuin vanhaa korjatessa on suunnittelusta lähtien mukana energiaa säästävät toimenpiteet. Energiasäästämöhdollisuuksia otetaan huomioon koneiden, laitteiden ja materiaalien osalta. /28/

Osassa seurakunnan kiinteistöistä on lämmöntalteenotto. Öljyn käytöstä ollaan luopumassa niissä kiinteistöissä, joissa öljylämmitys on vielä pääasiallinen energian

lähde. Alskathemmet leirikeskuksessa öljy on varalämmönlähteenä ilmavesilämpöpumpun rinnalla. Seurakuntayhtymässä on otettu tavoitteeksi luopua öljyn käytöstä vuoteen 2025 mennessä. /24, 28/

Uusissa ja peruskorjatuissa rakennuksissa led-valaistus toimii liiketunnistimilla ja ilmanvaihtoa säädellään hiilidioksidi- sekä liiketunnistimin. /24, 28/

Lisäksi seurakuntayhtymässä kierrätetään vanhoja materiaaleja, aina kun mahdollista. Österhankmon vanhat kyllästetystä puusta olevat laiturit vaihdettiin lämpökäsitelyyn puuhun. Vanhat laiturit kierrätettiin eteenpäin uusiokäyttöön. /28/

Vanhat pappilat sekä kirkot on kunnostettu käyttäen perinteisiä menetelmiä. /28/

Kulutuksen seuranta on tehty vuositasolla Granlund Managerin kautta. /24/

3.6 Ruoka ja keittiöt

Vaasan seurakuntayhtymässä toimii neljä suurtalouskeittiötä, joita ovat virastotalon (Koulukatu 26–28) keittiö, Alskathemmet ja Österhankmo leirikeskusten keittiöt sekä Vähänkyrön seurakuntatalon keittiö. Kaikki neljä suurtalouskeittiötä ovat ympärivuotisessa toiminnassa. /20/

Koulukadun keittiö toimii pääkeittiönä ja siellä valmistetaan myös jakeluun menevä ruoka. Jakelukeittiöitä ja pienempiä keittiötiloja on kaikissa seurakuntakeskuksissa ja kirkoissa. Jakelukeittiöistä pääsääntöisesti jatkuvassa käytössä ovat Palosaaren seurakuntakeskuksen, Ristinummen seurakuntakeskuksen, Huutoniemen seurakuntakeskuksen ja Kirkon Kryptan jakelukeittiöt. /20/

Keittiöissä valmistettavat määrät päivittäin ovat: Koulukadun keittiö 40–150 annosta, Österhankmon leirikeskus 10–70 annosta, Alskathemmet leirikeskus 10–50 annosta. Vähänkyrön seurakunnan keittiö pääsääntöisesti järjestää muistotilaisuuksia 10–90 hengelle viikoittain. /20/

Vaasan seurakuntayhtymän keittiöissä työskentelee 9 työntekijää, joista Österhankmon leirikeskuksen keittiössä työskentelee 2 työntekijää sekä Alskathemmet leirikeskuksessa 2 työntekijää. Vähänkyrön seurakuntatalon keittiössä työskentelee

yksi työntekijä. Koulukadun keittiössä työskentelee ruokapalvelupäällikön lisäksi 3 työntekijää. /20/

Valtion ravitsemusneuvottelukunnan laatimat ravitsemussuositukset on tarkoitettu erityisesti joukkoruokailun suunnitteluun /1/. Seurakuntayhtymän keittiöiden ruokalistasuunnittelussa pohjana toimii valtion ravitsemussuositusten tavoitteet. Ruoka suunnitellaan lähtökohtaisesti monipuoliseksi ja ravitsevaksi. Ruuan tulee olla laadultaan moitteetonta ja tuoretta. Raaka-aineiden hankinnassa sekä ruokalistasuunnittelussa otetaan huomioon niin taloudellisuus kuin suunnitelmallisuuskin. Koulukadulla ruokalistat suunnitellaan useammaksi kuukaudeksi eteenpäin, mutta leirikeskuksissa ja Vähänkyrön seurakuntatalolla ruokasuunnittelussa otetaan huomioon asiakkaiden toiveet. Kaikki ruoka leipomotuotteista lähtien tehdään itse. Poikkeuksena Vähänkyrön seurakuntakeskuksen keittiö, joka käyttää kahta lähileipomoa. Lähileipomoiden tuotteita käytetään Vähänkyrön seurakuntakeskuksen keittiössä muistotilaisuuksien järjestämisen apuratkaisuna, mikäli valmistettavat ruokamäärät ovat suuria, muuten leivotaan itse. /1, 20/

Kaikki raaka-aineet tilataan harkitusti ja suunnitelmallisesti eikä ylimääräistä tilata varastoon. Ruokalistasuunnittelussa pyritään käytettävien elintarvikkeiden osalta mahdollisimman yhtenäiseen ja tehokkaaseen varastonkiertoon. Mikäli leirikeskuksessa on vähemmän tilauksia, ei tilata suurta kuormaa tavaraa, vaan silloin haetaan itse keskitetysti tukkuliikkeestä tarvittava täsmällinen määrä. /20/

Hukkaan menevää ruokaa tulee todella vähän. Lounasruokailuissa yli jäänyt ruoka jäähdytetään välittömästi ja hyödynnetään diakoniaruokailussa. Valmistettujen ruokien uudelleenkäyttö on mahdollista elintarvikeeturvallisuutta vaarantamatta nopean jäähdytyksen ja hygieenisen käsittelyn ansiosta. Joidenkin teemojen (esim. yhteisvastuu keräys) mukaan järjestettävien ruokailujen yhteydessä on ruokailijoiden määrää vaikea ennakoida, mutta ylimääräinen ruoka hyödynnetään tällaisissakin tapauksissa diakoniaruokailussa. /20/

Vaasan seurakuntayhtymän lounasruokailuissa on pyritty pitämään yksi kasvisruokapäivä viikossa. Kesän rippileireille 2020 on suunniteltu 3 kasvisruokaa viikossa. /20/

Hankinnat tehdään neljältä eri tukkuliikkeeltä. Tilaukset pyritään tekemään niin, että viikoittaiset kuormien jakelukerrat saataisiin pidettyä mahdollisimman vähäisinä, huomioitava on kuitenkin tuotteiden tuoreus ja säilytystilojen kapasiteetti tilauskertojen mietinnässä. /20/

Työpaikkaruokailu on järjestetty Koulukadun ruokalassa. Säännöllisiä ruokailuja työpaikkaruokailun lisäksi ovat eläkeläisruokailut (kaksi kertaa, suomen- ja ruotsinkieliset, joka viikko), kirkkoveljet (joka toinen viikko), naisten ja miesten lounas (kerran kuukaudessa). Lisäksi vuoden aikana järjestetään useita ruokailuja ja tilaisuuksia, kuten lähetyslounaat, elomarkkinat, äitien- ja isänpäivälounaat, vauvabrunssit, joululounaat ja joulupuurot jne. /20/

Diakoniaruokailu järjestetään kolme kertaa viikossa. Diakoniaruokailuun ruoka tulee Koulukadun pääkeittiöltä. Diakoniaruokailussa hyödynnetään suuri osa Koulukadun keittiön valmistamasta ylijäämäruuasta. Hukkaan menevää ruokaa ei diakoniaruokailuidenkaan päätteeksi jää, joten ruuasta ei synny hävikkiä. Mainitsemisen arvoista on myös hyvä yhteistyö Vaasan ruoka-avun kanssa, jonka kautta ylijäämäruokaa voidaan myös hyödyntää. /20/

Vähänkyrön seurakunnan keittiön tilaisuuksien ruokalistat ja ruokatilaukset laaditaan yhdessä asiakkaan kanssa asiakkaan toiveiden pohjalta. Tilaukset tehdään paikallisesta ruokakaupasta ja toimitetaan seurakuntakeskuksen keittiölle. Asiakas maksaa tilatut tuotteet ja näin ollen jäljelle jäänyt ruoka on asiakkaan omaa. Asiakas ottaa ylimääräruuan mukaansa ja hävikkiä ei synny keittiölle. /20/

Elintarvikelain 23/2006 mukaan ”Elintarvikealan toimijan on laadittava kirjallinen suunnitelma omavalvonnasta (omavalvontasuunnitelma), noudatettava sitä ja pidettävä sen toteuttamisesta kirjaa.” Vaasan seurakuntayhtymän keittiöillä on kirjallinen suunnitelma omavalvonnasta sekä kaikilla henkilökunnasta on lain edellyttämä hygieniapassi. /20, 36/

Koulukadun keittiön laitekanta on seurakuntayhtymän keittiöiden vanhinta ja on noin 10–20 vuotta vanhaa. Astianpesukone on uusittu 6 vuotta sitten. Österhankmon leirikeskuksen keittiölaitteet ovat iältään 5–10 vuotta, astianpesukone on

uusittu 3 vuotta sitten. Alskathemmet leirikeskuksen keittiölaitteet ovat 4 vuotta vanhoja. Vähänkyrön seurakuntakeskuksen keittiölaitteet ovat uusimmat, noin 2 vuotta sitten uusittu seurakuntakeskuksen rakentamisen yhteydessä. /20/

Laitteita ei pidetä turhaan päällä useita tunteja. Esimerkiksi astioiden annetaan kerääntyä tiskiinkin ennen kuin astianpesukone käynnistetään. Astianpesukoneen käynnistys ajoitetaan tarpeeseen, sitä ei käynnistetä ensimmäisenä aamusta lämmittämään vettä ja odottamaan tunneiksi mahdollista käyttöä. Pesun ajoittamisella voidaan vaikuttaa energian kulutukseen ja näin ollen vähentää ympäristörasitusta. Leirikeskuksissa on tehty muitakin toimenpiteitä energian käytön vähentämiseksi, kuten vähennetty tarjottimien käyttöä. Tarjottimet on laitettu tarjolle ainoastaan aamuisin. Toimenpiteen ansiosta on saatu vähennettyä useita koneellisia tiskin määriä, joka osaltaan vähentää energian kulutusta. Keittiölaitteiden suunnitelmallisella käytöllä saadaan vähennettyä energian- ja veden kulutusta. /20/

Jokaisessa keittiössä on tehostettu ilmanvaihto, joka toimii tehostetusti keittiöiden käytön ajan. /28/

Keittiöissä muodostuu pieniä määriä biojätettä sekä lasi-, metalli-, pahvi- ja polttojätettä. Leirikeskuksissa kerätään ja lajitellaan lisäksi lehdet. Leirikeskuksissa ja Koulukadun keittiössä muovijätettä syntyy suuria määriä. Biojätettä ei kerätä erikseen Koulukadun eikä leirikeskusten keittiöissä. Leirikeskuksissa syntyy jonkin verran biojätettä. Leirikeskuksissa olisi hyvä seurata biojätteen kertymistä, jotta saataisiin käsitys kertyvästä biojätteen määrästä. Koulukadun keittiössä kertyy vähäisesti biojätettä, sillä hukkaan menevää ruokaa ei juuri tule, kun ylijäämä ruoka hyödynnetään diakoniaruokailussa. Vähänkyrön seurakuntakeskuksen keittiö kerää erikseen myös biojätteen, mutta biojäte on enimmäkseen vain kahvin keitosta syntyvää purujätettä. /20/

Suurtalouskeittiöissä on rasvanerotuskaivot hälytyksillä ja kaivot tyhjennetään aina tarvittaessa. /28/

Kertakäyttöastioita on käytetty sellaisissa tilanteissa, joissa ei ole mahdollista käyttää pestäviä astioita. Kertakäyttöastioita on tällä hetkellä vielä varastoissa. Kaikkiin

tilanteisiin/tilaisuuksiin ei voida tarjota kestäviä astioita, joten vaihtoehtoisia ekologisempia ja biohajoavia tuotteita on kartoitettu. /20/

Ruokakuljetukset hoituvat vahtimestarien toimesta. Kaikki kuljetukset pyritään keskittämään niin, että kuljetukset saadaan hoidettua suunnitelmallisesti kuljetusten määrää minimoiden. /20/

Seurakuntayhtymän leirikeskuksiin, Vähänkyrön seurakuntakeskuksen sekä Koulukatu 26–28 seurakuntakeskuksen keittiötyön tarpeisiin puhdistusaineet hankitaan tukkuliikkeestä. Hankinnoissa pyritään suosimaan ympäristömerkittyjä tuotteita mahdollisuuksien mukaan. Keittiötoimen puhdistusaineista on noin 30–50 % joutsenmerkittyjä keittiön toimipaikkojen välillä vaihdellen. /20/

3.7 Toimistot

Toimistoja Vaasan seurakuntayhtymällä ja seurakunnilla on useissa eri kohteissa. Toimistojen ympäristöselvitystä toteutettiin Google Forms -kyselyn avulla. Kysely sisälsi kyllä- tai ei-vastausvaihtoehtoilla varustettuja kysymyksiä sekä osassa kysymyksistä vapaan tekstikentän, mihin saattoi kirjoittaa vastauksen. Kyselystä laitettiin linkki seurakuntayhtymän intranettiin, jonka kautta kyselyyn pääsi vastaamaan. Kyselyyn on vastannut 37 toimistoissa työskentelevää henkilöä. Kyselyn avulla kartoitettiin mm. toimistolaitteiden käyttötottumuksia, paperin kulutusta, toimistotarvikkeiden ympäristöystävällisyyttä, tilojen valaistusta, jätteiden kertymistä (jätteitä on käsitelty luvussa 6) sekä esimiesten ohjauksen merkitystä ympäristöystävällisistä ja energiaa säästäväistä toimintatavoista.

Toimistolaitteet ovat Energy Star- ja TCO-merkittyjä. Energy Star-merkintä kertoo keskimääräistä pienemmästä energiankulutuksesta ja TCO on kansainvälinen kestävän kehityksen sertifikaatti, jonka vaatimukset määrittelevät tuotteen koko elinkaaren ympäristövaikutukset. Toimistolaitteissa on käytössä virransäästötila suurimmalla osalla käyttäjistä. Päivän päätteeksi ja viikonlopuksi tietokoneen sammuttaa yli 90 % kyselyyn vastanneista toimistolaitteiden käyttäjistä.

Paperin käytölle on annettu ohjeistusta, josta kertoo myös tulostustilan seinällä oleva kehoitus kaksipuoleisesta tulostamisesta. Lähes kaikki kyselyyn vastanneista

toimistotilojen käyttäjistä välttää turhaa tulostamista. Kaksipuoleisesti kertoo tulostavansa 92 % kyselyyn vastanneista.

Kyselyn perusteella toimistojen lämpötila koetaan suurimmaksi osaksi sopivaksi. 33 % vastanneista kertoo kokevansa ilman lämpötilan viileäksi. Valaistus on kohdistettu toimistoissa hyvin. Valojen käyttötottumuksista kysyttiin myös kyselyssä. Suurin osa toimistojen käyttäjistä sammuttaa valaistuksen poistuessaan toimistosta 30 minuutin ajaksi, toisaalta 10 min pituisen poistumisen ajaksi vain 19 % sammuttaa valaistuksen.

Toimistotilojen energiatehokkuuteen voidaan vaikuttaa pienillä toimintatapojen muutoksilla /1 s. 90/. Esimerkiksi valaistuksen ja koneiden ja laitteiden sammuttamisella saadaan aikaan pieniä energiankulutukseen kohdistuvia säästöjä.

Toimistotarvikkeiden hankinnassa, kuten muissakin seurakuntayhtymän hankinnoissa vaikuttaa tilaajan oma henkilökohtainen kiinnostus ympäristöystävällisiä tuotteita kohtaan. Henkilöstö, joka kokee ympäristöominaisuudet tärkeiksi ottaa hankinnoissa ympäristömerkityt tuotteet huomioon.

Osa kyselyyn vastanneista koki, että paperiton toimisto olisi täysin mahdollinen myös Vaasan seurakuntayhtymässä toimintatapojen muutoksilla.

Esimiesten koetaan ohjaavan ympäristöystävällisyyteen ja energiansäästöön liittyvissä asioissa vaihtelevasti. Osa kokee saaneensa ohjausta hyvin ja osan kokemukset ovat päinvastaiset. Tiimipalavereissa on otettu energiaan ja ympäristöön liittyviä aiheita esille niiden joukossa, jotka kokevat saaneensa hyvää ohjausta.

3.8 Hautausmaat ja viheralueet

Vaasan seurakuntayhtymän hautaustoimessa noudatetaan hautaustoimilakia (457/2003), kirkkolakia (1054/1993), kirkkojärjestystä (1055/1993), terveydensuojelulakia ja -asetusta (763/1994, 1280/1994) sekä muissa laeissa ja asetuksissa olevien säännösten lisäksi Vaasan seurakuntayhtymän hautaustoimen ohjesääntöä ja ohjesäännön määräyksiä. /21/

Seurakuntayhtymän hautaustoimesta on vastuussa yhteinen kirkkoneuvosto, mutta hautaustoimen tehtävistä vastaa seurakuntayhtymän taloustoimistoon kuuluva hautausmaan toimisto. Hautaustoimen päällikkö toimii vastuuhenkilönä. /21/

Yhteinen kirkkoneuvosto suorittaa vuosittain kirkkolain edellyttämän hautausmaan katselmuksen hautausmailla. /21/

Vaasan seurakuntayhtymän hautausmaat ovat Vanha hautausmaa ja Uusi hautausmaa sekä Vähänkyrön hautausmaa. Hautausmaalla on noin 12 000 hoitohautaa, joista noin 1 600 ovat ainaishoitohautoja. Vakinaista henkilökuntaa on 13 henkilöä. Kesäkuukausina palkataan kausityöntekijöitä kahden kuukauden työjaksoille yhteensä noin 30 henkilöä. /21/

Hautausmaiden käytössä noudatetaan hautausmaakaavaa ja hautausmaan käyttösuunnitelman määräyksiä. /21/

”Hautausmaakaava on yleiskartta, joka osoittaa hautausmaan rajat, sen liikenteen järjestelyt, eri toimintojen sijoitukset sekä jakaa hautausmaalle sopiviin yksiköihin. Hautausmaakaava laaditaan siten, että hautausmaaksi varattu alue tulee maaston luonne, kauneusnäkökohdat ja seurakunnan taloudellinen kantokyky huomioon ottaen käytetyksi tarkoituksen mukaisesti. Kaavaan sisältyy myös hautausmaa-alueen kuivatus ja vesihuoltosuunnitelma, jätehuollon järjestäminen sekä käytävien, hautausmaiden ja rakennusten sijainti” (KJ 17 luku 6 §). /37/

Hautausmaakaava Vaasan seurakuntayhtymän hautausmaa-alueilta on esitetty liitteessä 3. /21/

Vaasan seurakuntayhtymän hautausmaa-alue on Vaasan kaupungin keskustan tuntumassa Vöyrinkadun varrella. Vöyrinkatu sijoittuu hautausmaa-alueiden väliin ja jakaa hautausmaan Vanhaan hautausmaahan ja Uuteen hautausmaahan. Vähänkyrön hautausmaa-alue sijaitsee Hiiripellontiellä Vähässäkyrössä. Vähänkyrön hautausmaa-alueella on urna- ja arkkuhautoja, sankarihaudat sijaitsevat Vähänkyrön kirkon pihalla. Hautausmaiden ympärillä on suhteellisen vähän rakentamatonta reuna-aluetta. /21/

Vanha hautausmaa on perustettu 28.8.1864. Vanha hautausmaa on noin yhdeksän hehtaarin kokoinen ja siihen lukeutuvat alueet 101–112. Hautausmaalle on

rakennettu lisää hautausalueita tarpeen mukaan. Sankarihaudat sijaitsevat Vanhalla hautausmaalla. Hautausmaalla sijainnut siunauskappeli purettiin huonokuntoisena vuonna 1975. Hautausmaan vahtimestarin asuntona toiminut rakennus Vanhan hautausmaan ulkopuolella, hautausmaan eteläkulmassa, on peruskunnostettu hautaus-toimen työntekijöiden sosiaalituloiksi vuonna 2012. Rakennuksen pihapiiriin rakennettiin samoihin aikoihin erillinen varastorakennus sekä vuonna 2013 yleisö-wc. /21/

Uusi hautausmaa on perustettu 19.5.1921 ja on noin viisitoista hehtaaria pinta-alaltaan. Hautausmaa rakentuu alueista 201–208 ja 215–228. Hautausmaalle on rakennettu lisää hautausalueita tarpeen mukaan. Hautausmaan yhteydessä sijaitseva kappeli on rakennettu vuonna 1973 ja sen on suunnitellut arkkitehti Juhani Katainen. Rakennuksen pinta-ala on 2 693 m². Rakennuksessa on kaksi kappelia, joita käytetään siunaus ja hartaustilaisuuksiin. Rakennuksessa sijaitsee myös krematorio, toimistot, työntekijöiden sosiaalitulat sekä erilliset varasto- ja työtilat. Piha-alueella on kaksi erillistä varastorakennusta. Vanhempi varastorakennus on rakennettu vuonna 1987 ja uudempi varastorakennus on valmistunut vuonna 2008. Kiinteistö on peruskorjattu viimeksi vuonna 1997. Peruskorjauksen yhteydessä uusittiin rakennuksen viemäröinti, sähköistys, ilmanvaihto ja kaikki rakenteet. Kiinteistö liitettiin peruskorjauksen yhteydessä vuonna 1997 kaukolämpöverkkoon. Miesten sosiaalitulojen suihkutilan remontti tehtiin kymmenen vuotta myöhemmin vuonna 2007. /21/

Uusimmat laajennukset hautausmaille ovat valmistuneet Vanhalle hautausmaalle vuoden 2019 aikana ja Uudelle hautausmaalle 2014. Hautausmaat ovat kokonaisuudessaan sähköistettyjä. Pääkäytävien varteen on asennettu puistovalaisimet sekä sähkötyöpisteet sähköisten työkoneiden käyttöä ajatellen /21/. Uuden hautausmaan sähköistys uudistetaan, työ on aloitettu 2019 ja tehdään vaiheittain vuosina 2019–2021. Toimenpiteen yhteydessä puistovalaisimet vaihdetaan LED-valaistukseen. Uuden hautausmaan alue 204 on saneerattu vuonna 2019. Uuden hautausmaan saatokäytävän saneeraus tehtiin vuonna 2009. Uusille alueille on rakennettu sadevesiviemäröinti ja ne ovat salaojitettu. Asemakaavan mukaista hautausmaa-aluetta ei ole laajennettu. /22/

Vähänkyrön hautausmaa ja sen keskiössä sijaitseva siunauskappeli on vihitty käyttöön 22.5.1892. Hautausmaata on laajennettu useasti ja laajenemistarpeeseen on hankittu maa-alueita hautausmaan ympäristöstä. Hautausmaalla sijaitseva siunauskappeli on suunniteltu pääsääntöisesti kesäaikaiseen käyttöön. Henkilöstön sosiaalitilat sekä varastotila ovat hautausmaalla sijaitsevassa huoltorakennuksessa. Hautausmaan reuna-alueella on myös erillinen varistorakennus. Alueen asemakaavassa on puistoalueiksi merkittyjä alueita, joita tullaan myöhempien suunnitelmien mukaisesti käyttämään hautausmaan laajentamistarkoitukseen. Vähänkyrön hautausmaalla tehtiin vuonna 2015 saneeraus alueelle 609. /21, 22/

Hautausmaa-alueet on kuivattu salaojin ja pintavedet on ohjattu sadevesikaivoihin. Kosteusolojen muutoksia pidetään silmällä aktiivisesti ja tarvittaessa salaojitusta parannetaan sekä uusitaan. /21/

Vaasan kaupungin vesijohtoverkosta tulee kasteluvesi hautausmaakäyttöön. Kyseessä on niin sanottu kesävesi, jolloin vesijohtoverkkoon liittäminen tapahtuu keväällä ja sulkeminen syksyllä kasvukauden loputtua. Hautausmaa-alueella on avonaisia kastelualtaita ja vedenottopisteitä, joista omaiset voivat ottaa kasteluvettä käyttöönsä. /21/ Uuden hautausmaan alueilla 20, 21 ja 28 on automaattinen sadetusjärjestelmä. Sadetusjärjestelmät eivät ole aktiivisessa käytössä, vaan hautausmaalla suositaan paikkakohtaista kastelua. Paikkakohtaisen kastelun avulla vähennetään turhaa vedenkulutusta kastelemalla vain tarpeeseen. Kukatkaan eivät pidä liiallisesta kastelusta. Merkittävintä kastelun ajoittamisessa on kuivan jakson pituus, eikä yksittäisten päivien lämpötilat. Hautausmaan henkilökunta seuraa veden tarvetta tarkasti. /22/

Veden kulutukseen vaikuttaa oleellisesti kesän säät. Kuumana ja kuivana kesänä kuluu enemmän vettä kasteluun. Myös hautausmaan maaperä vaikuttaa veden kulutukseen. Esimerkiksi hiekkamaa imee veden nopeammin pois pintakerroksesta, kun taas muilla maa aineksilla vesi pidättyy helpommin pintakasvien saavutettavaksi.

Hautausmailla on siirrytty kokonaan hidasliukoisiin lannoitteisiin sekä luonnonlannoitteisiin. Käytössä on pitkäaikaisesti ja tasaisesti liukenevia lannoitteita.

Reunakivihautoilla on käytössä amppelimulta, joka on valmiiksi lannoitettu turpeen peruslannoitteella sekä lisäksi hidasliukoisella lannoitteella. Amppelimulta-seoksen rakenne on erityisen kestävä ja se soveltuu hyvin käytettäväksi reunakivihautojen istutuksiin. /22/

Hautausmaiden pääkäytäväverkostot on asfaltoitu. Hautausmaiden kunnossapitootalven aikana sisältyy pääkäytäväverkoston auraus ja liukkauden torjuminen arkena sekä juhlapyhinä. Liukkauden torjuntaan pääkäytävillä on käytössä kivimurske. Auraus ja liukkauden torjunta tehdään myös hautauspäivinä niille haudoille, joihin hautaus toimitetaan. Hautajaisaattoja varten joudutaan ajoittain hiekoittamaan nurmialueitakin, jolloin hiekoitukseen käytetään lekasoraa. Lekasora on helppo poistaa lumien sulaessa nurmialueelta. /21, 22/

Vaasan kaupungin ympäristölautakunta on antanut 8.11.2004 ympäristölupapäätöksen krematoriolle. Valvontaohjelman mukaiset tarkistuskäynnit on suoritettu 13.1.2011 ja 17.2.2020. Ympäristölupapäätöksen ohjeiden mukaisesti arkuille tehdään valmistelevia toimenpiteitä, joiden yhteydessä esimerkiksi kukkalaitteet poistetaan. Arkkujen valmistuksessa on tiukat laatuvaatimukset ja tuhkaukset suoritetaan ainoastaan puuarkussa. Krematorioon on asennettu vuonna 2010 Tabo-merkkinen uuni. Uuni on sijoitettu samaan tilaan varalaitteeksi jätetyn vanhan uunin kanssa. Rakennus on jo alkujaan ollut mitoitettu kahdelle uunille. Säännöllisistä huoltokäynneistä huolehditaan. Uudemmassa uunissa on savukaasujen jälkipoltin. Vanha uuni on edelleen satunnaisessa käytössä, mikäli tuhkattavaa on paljon. Vanhassa uunissa ei ole jälkipoltinta. Tuhkaus aloitetaan, kun uunin lämpötila on lämmennyt 750 asteeseen. Uunivalmistajan laitteisto mittaa savukaasuista hiukkaspitoisuutta, häkää ja jäännöshapen määrää. Helcom-suosituksen mukaista elohopean poistoa ei vaadita. /22, 38/

Krematoriossa kuluu vuosittain noin 20 m³ polttoöljyä. Polttoöljyä säilytetään kahdessa 1 500 litran muovisessa öljysäiliössä, jotka ovat varustettu peltisellä valumasuojalla. Säiliöissä on ylitäytön esto ja säiliöiden hengityspotki sijaitsee rakennuksen seinustalla suojakatoksessa. /22/

Tuhkasta seulottavat metallit luovutetaan kierrätettäväksi. Kylmäsäilytystilat hälytyslaitteineen on uusittu viimeksi vuosien 2006–2007 aikana. Kylmälaitteissa käytetään R-sarjan jäädykettä /24/. Krematorio ei sijaitse pohjavesialueella. /22/

Suomen hautaustoiminnan keskusliitto on laatinut arkkuja ja urnia koskevat laatusuosituksen, joiden päämääränä on ympäristöhaittojen ennaltaehkäisy. Tavoitteena on vähentää haitallisten aineiden päätymistä hautausmaan maaperään tai krematorioiden savukaasuina ilmaan. Vaasan seurakuntayhtymässä laatusuositus on otettu käyttöön vuonna 2016. Haitallisten aineiden päätymistä maaperään on ehkäisty Vaasan hautausmailla 1.1.2016 alkaen. Hautausmaalla haudataan vain hyvin maatuovassa luonnonmateriaaleista valmistetussa arkussa tai uurnassa. Tuhkautuksessa käytetään ainoastaan puuvalmisteisia arkkuja. /22/

Hautausmaa-alueet eivät saa aiheuttaa rasiitusta pohjavesistölle eikä valumien kautta rasittaa lähialueiden vesistöjä. Vaasan seurakuntayhtymän hautaustoimeen liittyen on Vaasan kaupunki tutkinut Onkilahden veden laatua. Tutkimukset ovat näyttäneet, että hautausmaat eivät aiheuta haittaa vesistölle. Tämä kuitenkin velvoittaa huolehtimaan hautausmaiden suunnittelussa ja rakentamisessa hyvästä hautausmaa-alueiden kuivatuksesta sekä vesien johtamisesta asiaan kuuluvalla tavalla. /39/

3.9 Leiri- ja kurssikeskukset

Vaasan seurakuntayhtymällä on kaksi leirikeskusta. Alskathemmet ja Österhankmon leirikeskukset. Seurakuntayhtymän omistuksessa on myös kolmas leirikeskus, Lepikon leirikeskus, joka on myytävänä. Lepikon leirikeskus on ollut tyhjillään vuoden verran, eikä siellä ole toimintaa.

3.9.1 Alskathemmet

Leirikeskuksen on suunnitellut arkkitehtitoimisto Marja ja Kari Kyyhkynen. Leirikeskus sijaitsee Mustasaaren Alskatissa 15 km Vaasan keskustasta. Paikka sijoittuu lähelle Raippaluodon siltaa, sekä Merenkurkun maailmanperintökohdetta. Leirikeskuksen alue sijaitsee rauhallisella ja luonnonläheisellä paikalla meren rannalla. /33/

Leirikeskus toimii ympärivuotisesti. Leirikeskuksessa järjestetään seurakuntien oman leiritoiminnan lisäksi esimerkiksi kokouksia ja juhlatilaisuuksia. Pääsääntöisesti leirikeskus on ruotsalaisen seurakunnan käytössä. /33/

Päärakennuksessa on kappeli ja seurakuntasali, valmistuskeittiö sekä kerho- ja harastetilat. Päärakennus on rakennettu vuonna 1980 ja peruskorjattu vuonna 2002. Peruskorjauksen yhteydessä eristystä parannettiin sekä IV-konehuone uusittiin. Päärakennuksen kerrosala on 631 m². /24, 28/

Keittiön palvelut on mitoitettu 55 henkilölle. Keittiössä valmistuu päivittäin annoksia 10–50 henkilölle. Leirikeskuksen keittiössä työskentelee 2 työntekijää. Ruokalistasuunnittelussa otetaan huomioon asiakkaiden toiveet. Ruoka valmistetaan ravitsemussuosituksen mukaisesti. Kaikki ruoka leipomotuotteista lähtien valmistetaan itse. Ruuan valmistuksessa suositaan kotimaisia vihanneksia ja juureksia. Ripikoululeiriläisille tullaan tarjoamaan tulevana kesänä 3 kasvisruokaa viikossa. Keittiölaitteet on uusittu 4 vuotta sitten. Keittiölaitteita käytetään energiaa säästävästi eikä niitä pidetä turhaan päällä. Noin 40 % leirikeskuksen keittiössä käytettävistä puhdistusaineista on ympäristömerkittyjä. /20/

Päärakennusta täydentää erillinen majoitusrakennus, joka on peruskorjattu vuonna 2016. Peruskorjauksen yhteydessä rakennuksen ilmanvaihtokone uusittiin. Alkuaan rakennus on rakennettu vuonna 1980 ja sen kerrosala on 570 m². Majoitusrakennuksessa on vuodepaikkoja 44 hengelle sekä 10 varavuodepaikkaa. Majoitusrakennuksessa on myös erillisiä majoitushuoneita liikuntarajoitteisille sekä inva-wc-tilat. Kiinteistössä on huomioitu liikuntarajoitteiset. /24, 28/

Leirikeskuksessa on oma ranta. Rantasauna on rakennettu vuonna 1998. Saunaan tehdään parhaillaan (2020) peruskorjausta ja saunanpanelointi uusitaan. Saunarakennuksessa on saunaosaston lisäksi takahuone ja terassi. Saunaosasto on mitoitettu 15 hengelle. Pihapiirissä on uimaranta, grillikatos sekä nurmi- ja pallokenttä-alue. /28, 33/

Leirikeskuksen siivous on ulkoistettu ja sen hoitaa ulkopuolinen siivousyritys. Keittiössä ja leirikeskuksessa käytettävät puhdistusaineet hankitaan vaasalaisesta

tukkuliikkeestä seurakuntayhtymän siivoustoimen puolesta. Siivous hoidetaan seurakuntayhtymän itse hankkimilla välineillä ja tarvikkeilla. /23/

Leireille järjestetään yleensä yhteiskuljetus linja-autolla. Tavallisesti linja-autot poimivat leiriläiset kyytiin Huutoniemen kirkolta ja Koulukadulta. Kokouksiin ja muuhun toimintaan osallistuvat seurakunnan työntekijät kulkevat leirikeskukseen yleensä omilla autoillaan, mutta pyrkivät järjestämään kimpakyytejä. Ruokahuoltokuljetuksista vastaavat tukkuliikkeet sekä leirikeskuksen oma henkilökunta, silloin kun leirikeskuksessa on vain vähän ruokailijoita. /28/

Alskathemmet-leirikeskuksessa lämmönlähteenä toimii ilmavesilämpöpumppu, varalämmönlähteenä on öljy. Ilmanvaihtojärjestelmä leirikeskuksessa on hyvä. Varalämmönlähteenä olevan öljyn osalta tulevaisuudessa tullaan miettimään mahdollisia vaihtoehtoja. Tavoitteena seurakuntayhtymässä on kirkon ilmasto-ohjelman mukainen luopuminen öljyn käytöstä vuoteen 2025 mennessä. /24, 28/

Jätevedet kerätään umpisäiliöön, joka tyhjenetään aina tarvittaessa. Leirikeskusisäntä vastaa umpisäiliön täyttöasteen seurannasta ja hoitaa säiliölle tyhjennyksen. Jätevesiä ei pääse vesistöön. /24, 28/

Leirikeskuksessa kierrätetään metalli, lasi, paperi ja polttojäte. Biojätettä ei kerätä erikseen vaan se kerätään polttojätteen joukkoon. Paristoille on oma keräyspisteensä. Leirikeskuksen vahtimestari toimittaa paristot hyötykäyttöasemalle, kun keräysastia täyttyy. Jäteastiat ovat lukitussa jätekatoksessa, joka on osa erillistä varastorakennusta. Vaaralliset jätteet toimitetaan hyötykäyttöasemalle leirikeskusisäntien toimesta. Vaarallisen jätteen välivarastointi on mahdollista varastorakennuksessa.

Talvikunnossapidosta vastaa leirikeskuksen isäntä.

3.9.2 Österhankmo

Österhankmon leirikeskus sijaitsee noin 30 km päässä Vaasan keskustasta Mustasaaren Österhankmossa. Leirikeskus on rakennettu ympärivuotiseen käyttöön ja tarjoaa luonnonläheiset puitteet erilaiselle leirikeskustoiminnalle. /33/

Leirikeskusta käytetään erilaisten koulutus- ja vapaa-ajan tapahtumien järjestämiseen. Kaupungit, kunnat ja yritykset käyttävät leirikeskuksen palveluita tapahtumiinsa. Leirikeskusta vuokrataan myös yksityiseen käyttöön esimerkiksi perhejuhlien järjestämiseen. /33/

Leirikeskus sijoittuu metsäiseen ympäristöön. Tontin koko on 16 hehtaaria. Merenrantaan on rakennettu uimaranta-alue ja mm. rantapallokenttä. Lisäksi suuret viheriöt mahdollistavat erilaisten pelien pelaamisen. /33/

Leirikeskuskokonaisuuteen kuuluu päärakennuksen lisäksi erillinen pihasaunarakennus, majoitusrakennus ja kesäaikana käytössä oleva kappelirakennus. Päärakennus ja huoltorakennus on rakennettu vuonna 2007. Päärakennuksen kerrosala on 1 271 m². Päärakennuksessa on majoitustilat 64 henkilölle. Majoitustiloja on kahdessa eri siivessä sekä opetus- ja kokoustilat. Päärakennuksessa on kappeli, ruokasali, valmistuskeittiö sekä aula- ja takkahuonetilat. Majoitushuoneissa on oma suihku ja wc sekä molemmissa siivissä on kaksi erityishuonetta liikuntarajoitteisille. Liikuntarajoitteet on kiinteistökokonaisuudessa huomioitu hyvin. /24, 28/

Keittiössä työskentelee 2 henkilöä ja ruokaa valmistuu päivittäin noin 10–70 annosta. Keittiölaitteet ovat 5–10 vuotta vanhoja. Ruuan valmistuksessa suositaan suomalaisten kasvien ja vihannesten käyttöä. Rippikoululeireillä tulevana kesänä tullaan tarjoamaan 3 kasvisruokaa viikon aikana. Ruoka valmistetaan ravitsemussuositusten mukaisesti erityisryhmät huomioiden. Ruokalistat suunnitellaan yhdessä asiakkaiden kanssa. Kaikki ruoka leipomotuotteista lähtien pyritään valmistamaan itse. Keittiölaitteita käytetään energiaa säästävin menetelmin eikä pidetä turhaan päällä. Noin 50 % leirikeskuksen keittiössä käytettävistä puhdistusaineista ovat ympäristömerkittyjä. /20/

Pihapiirissä sijaitseva erillinen majoitusrakennus on kerrosalaltaan 175 m². Majoitusrakennus on pääasiassa leirien vetäjien, pappien ym. yöpymiskäytössä. Rakennus on varustettu samoin kuin omakotitalo. /28/

Saunarakennus on kerrosalaltaan 65 m². Saunarakennuksessa on vuodepaikat 4 hengelle. Rakennuksessa on lisäksi keittiö, oleskelutilat, suihku-, wc- ja inva-wc-tilat. /33/

Kaikissa kiinteistön rakennuksissa on takka.

Kiinteistössä on sähkölämmitys, joten rakennukset lämmitetään sähköllä. Ilmanvaihto päärakennuksessa toimii koneellisesti ja siinä on lämmön talteenotto. Ilmanvaihtokoneita on rakennuksessa yhteensä 3. Ilmanvaihtokoneissa on pidetty jatkuvasti pieni kierto, jotta ilma liikkuu suuressa rakennuksessa. Keittiössä on oma ilmanvaihtojärjestelmänsä. Päärakennuksessa ja saunassa on käytössä lattialämmitys. Termostaatit on säädetty noin 20 asteeseen. Menneinä vuosina lämpötilaa on pudotettu aikoina, jolloin leirikeskus on ollut vähemmällä käytöllä. Leirikeskuksen majoitustilojen osalta on pohdittu lämmityksen optimointia älykkään järjestelmän avulla, joka osaisi ajoittaa lämmitystä huonekohtaisesti ihanteellisesti sekä ehkäisisi yllilämmittämistä. Arvion mukaan älykkään järjestelmän avulla voitaisiin säästää noin 30 % säästö lämmityskustannuksista. /24, 28/

Valaistus pyritään sammuttamaan, kun tilasta poistutaan ja saunoja lämmitetään vain tarvittaessa. Käyttövesi kiinteistölle tulee kunnallisesta vesijohtoverkosta. Runkovesijohto on uusittu vuonna 2007. Aikajaksolla 4/2019–3/2020 veden kulutus kiinteistössä on ollut noin 722 m³. /24, 28/

Leirikeskuksessa on erillinen huoltorakennus, jonka kerrosala on 190 m². Huoltorakennukseen on sijoitettu leirikeskuksen oma biologis-kemiallinen jätevedenpuhdistamo. /24, 28/

Leirikeskuksen siivous on ulkoistettu ja sen hoitaa ulkopuolinen yritys sopimuksen mukaan. Keittiössä ja leirikeskuksessa tarvittavat puhdistusaineet hankitaan vaasalaisesta tukkuliikkeestä seurakuntayhtymän siivoustoimen puolesta. Siivous hoidetaan seurakuntayhtymän itse hankkimilla välineillä ja tarvikkeilla. /23/

Leirikeskuksen talvikunnossapidosta vastaa leirikeskuksen isäntä. /28/

Leirikeskuksessa kierrätetään metalli, lasi, paperi ja polttojäte. Biojätettä ei kerätä erikseen vaan se kerätään polttojätteen joukkoon. Paristoille on oma keräyspisteensä. Leirikeskuksen vahtimestari toimittaa paristot hyötykäyttöasemalle, kun keräysastia täyttyy. Jäteastiat sijaitsevat huoltorakennuksessa lukitussa tilassa. Vaaralliset jätteet toimitetaan hyötykäyttöasemalle leirikeskuisäntien toimesta. Väli-varastointi on mahdollista varastorakennuksessa. /28/

Leireille järjestetään yleensä yhteiskuljetus linja-autolla. Tavallisesti linja-autot poimivat leiriläiset kyytiin Huutoniemen kirkolta ja Koulukadulta. Kokouksiin ja muuhun toimintaan osallistuvat seurakunnan työntekijät kulkevat leirikeskukseen omilla autoillaan, mutta pyrkivät järjestämään matkat mahdollisuuksien mukaan kimppekyyteinä. Ruokahuoltokuljetuksista vastaavat tukkuliikkeet sekä leirikeskuksen oma henkilökunta, silloin kun leirikeskuksessa on vain vähän ruokailijoita /20/. /28/

3.9.3 Jätevesien käsittely

Alskathemmet-leirikeskuksessa jätevedet ohjataan ja kerätään umpisäiliöön, joka tyhjennetään aina tarvittaessa. Leirikeskuisäntä vastaa umpisäiliön täyttöasteen ja kunnan seurannasta ja hoitaa säiliölle tyhjennyksen. Saunarakennuksesta vedet johdetaan omaan umpisäiliöönsä. Jätevesiä ei pääse vesistöön. /24, 28/

Vaasan seurakuntayhtymän Österhankmon leirikeskuksen jätevedet käsitellään Envex E 2000, SBR -puhdistamolla. Puhdistamon avulla kuormitusta pyritään vähentämään kaikkien kuormittavien tekijöiden osalta, jotta vastaanottava vesistö ei kuormitu jätevesistä. Järjestelmässä keskeiset puhdistusprosessit tapahtuvat samassa reaktioaltaassa. Orgaaninen happea kuluttava aines poistetaan biologisesti ja fosfori kemiallisella rinnakkaissaostuksella. Kiintoaine erotetaan mekaanisesti selkeyttämällä. Puhdistunut jätevesi pumpataan imeytykseen huoltorakennuksen taakse. Puhdistamon saostuskokeet kertovat prosessin toiminnasta ja ne otetaan neljän viikon välein. /24, 28, 40/

Käyttövesi tulee leirikeskukseen kunnallisesta vesijohdosta.

3.10 Metsät

Metsien kestävä käyttö ja hoito on suomalaisen metsätalouden perusta. Kestävä metsänhoito ottaa huomioon metsän hyödyntämiseen kohdennetun kapasiteetin turvallisesti niin, että puuta kasvaa suhteessa enemmän kuin sitä hakataan. Näin turvataan metsän toiminta tehokkaana hiilinieluna. /1/

Vaasan seurakuntayhtymällä on omistuksessaan metsämaata 132,9 ha, joutomaata 2,0 ha ja muuta maata 1,1 ha. Seurakuntayhtymän metsät sijaitsevat kolmen kunnan Ilmajoen, Mustasaaren ja Vaasan alueella. /41/

Vaasan seurakuntayhtymä noudattaa metsälainsäädäntöä ja muita ympäristölakeja metsänhoidossaan. Seurakuntayhtymän metsäsuunnitelman on tehnyt sekä seurantaa ja toteutusta hoitaa Etelä-Pohjanmaan metsänhoitoyhdistys. Jaakko Nyrhinen on seurakunnan yhteyshenkilö metsänhoitoyhdistyksestä. Seurakuntayhtymän uusin metsäsuunnitelma on laadittu maaliskuussa 2020. /28,41,42/

Metsäsuunnitelma on tehty seurakuntayhtymän tavoitteiden mukaisesti /42/. Tavoitteena metsänhoitosuunnitelmassa mainitaan kestävä puuntuotanto ja tasaiset hakkuutulot. Metsänhoitosuunnitelmassa on kuvattu Vaasan seurakuntayhtymän metsien hakkumahdollisuudet sekä hoitotarpeet vuosina 2020–2029. /41/

Seurakuntayhtymän metsäpinta-alasta on suojelualueena yli 22 hehtaarin kokoinen alue Natura 2000 - ohjelmassa. Natura alue löytyy Heikkilän metsätilalta. /41, 42/

Metsissä tehdään myös säännöllisiä käyntejä metsätoimenpiteiden suunnittelu ja aloitusvaiheessa sekä tarkastetaan hakkuualueet ennen puiden kaatoa. Näissä tarkastuksissa havaitut mahdolliset suojeltavien lajien pesäpaikat rajataan hakkuista ja suojuuustoa jätetään 20 metrin säteellä. Suojeltavia lajeja löydettyä tehdään myös ilmoitus metsäkeskukseen. /42/

Vaasan seurakuntayhtymän metsät ovat metsänhoitoyhdistyksen jäsenenä automaattisesti mukana alueellisessa PEFC-metsäsertifiointissa. PEFC on kansainvälinen metsäsertifiointijärjestelmä, joka edistää ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä metsätaloutta kaikkialla maailmassa. /42/

Metsissä on muutamia käsittelystä vapautettuja metsäkohteita. Alueita ei ole virallisesti rekisteröity vapaaehtoiseen suojeluun, mutta ne on jätetty metsänkäsittelytoimenpiteiden ulkopuolelle. Arvokkaita metsäkohteita löytyy Maunukselan metsätilalta, jossa on kaksi luonnontilaista suoaluetta. Erityisen suojeltavia niistä ei ole kuin 0,4 hehtaarin alue. Nyrhisen mukaan alue on niin pieni, ettei sitä voi oikein erikseen suojella. Metsänhoidollisesti suoalue jätetään käsittelemättä. Toinen tilan suoalueista on suurempi kooltaan, mutta ei kuitenkaan kasvillisuudeltaan mitenkään erityinen, myöskään tässä kohteessa ei tulla tekemään koskaan mitään metsähoidollisia toimenpiteitä. /42/

Vaasan seurakuntayhtymän ainoat mahdolliset METSO-kohteiksi sopivat kohteet ovat jo suojeltuna Heikkilän metsätilan NATURA-alueissa. Natura 2000 -alueiden verkostolla suojellaan koko Euroopan unionissa tärkeitä luontotyyppisiä ja lajeja. Tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen. /42/

Seurakuntayhtymän tavoitteena on toimia hyvän metsänhoidon mukaisesti. /28/

Hakkuiden ajankohta ajoitetaan käytännössä aina maanpohjan ja puulajin mukaan. Märät multavat maat ja suot, sekä pellon takana sijaitsevat metsät ovat lähes aina hakkuu toimenpiteeltään talvi metsiä, minkä ansiosta metsään kohdistuu mahdollisimman vähän korjuu jälkiä. Lisäksi kuusi metsät hoidetaan lähes poikkeuksetta talvi aikaan. Kuusen juuristo on maanpinnalla, jonka takia se altistuu juuristovaurioille muita puulajia herkemmin. /42/

Seurakuntayhtymän metsille on hakkuita suunniteltu vain vähän ja hakkuiden ajankohdat ovat suunnitelmassa pääsääntöisesti ajoitettu talvelle. Pesimäkaudelle tulevia hakkuita ei Nyrhisen mukaan juurikaan tule olemaan. /42/

4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä ympäristökatselmus Vaasan seurakuntayhtymälle. Ympäristökatselmuksessa on kartoitettu seurakuntayhtymän toimunnoista aiheutuvat ympäristövaikutukset kaikilla osa-alueilla Kirkon ympäristödiplomin käsikirjan (2012) mukaan. Ympäristökatselmuksen tekeminen on selvitystyötä ja työstä raportointia. Selvitystyötä ja taustatyötä ympäristökatselmuksen tekoon on vaadittu paljon. Ympäristökatselmusta tehdessä huomattiin, että työhön vaadittavien asiakirjojen dokumentointia on tehty todella vähän. Dokumentointi tulevaisuudessa helpottaa väliauditointia sekä ympäristödiplomin uusintavaihetta. Ympäristökatselmusta on koottu suurilta osin haastatteluiden pohjalta.

4.1 Pohdintoja

Ympäristökatselmus tehtiin seurakuntayhtymän ulkopuolisena toimijana, minkä takia on tärkeää, että pidetään huolta tulevan ympäristöjärjestelmän jalkautumisesta jokaisen työalan toimintaan. Ulkopuolisena ympäristökatselmuksen tekijänä työ vaatii laajaa tutustumista niin seurakuntayhtymän hallintoon kuin organisaatioonkin. Päätöksenteko seurakuntayhtymässä ja sen seurakunnissa ei ole ulkopuoliselle aivan yksiselitteistä, esimerkiksi seurakunnat osana seurakuntayhtymää ovat hallinnollisesti itsenäisiä. Seurakuntayhtymän ja seurakuntien johdon sitoutuminen ympäristötyöhön näkyy esimerkkinä muulle henkilöstölle ja seurakuntalaisille. Ympäristökasvatus ja avoin viestintä ympäristötyöstä edesauttavat, jotta kaikenikäiset seurakuntalaiset saadaan myös osallistumaan ympäristötyöhön. Esimerkiksi hautausmaiden kynttiläjätteen pienentämisessä tarvitaan seurakuntalaisten panosta, joka saadaan parhaiten tavoitettua ympäristöviestinnän ja ympäristökasvatuksen avulla. Seurakuntalaisille voidaan jakaa tietoa kynttiläjätteen määrästä ja ohjata seurakuntalaisia toimimaan ympäristöä säästävämmin. Jokaisen toiminnan yhteydessä voidaan kohdata toimintaa latistavia tekijöitä, joihin parhaiten voidaan vaikuttaa ympäristökasvatuksen ja ohjauksen menetelmin. Osalla henkilöstöstä on avoin asenne ympäristötyötä kohtaan, kun taas osa kokee ympäristötyön turhaksi. Myönnteistä ja ohjaavaa asennetta tarvitaan eri tahoilta, jotta ympäristötyö saadaan sitoutettua jokaisen henkilön toimintoihin. Henkilöstön koulutus on myös yksi

merkittävä asia ympäristötyön sitouttamisen kannalta. Henkilöstön on helpompi omaksua uusia toimintatapoja ja asenteita, kun he tietävät tarkkaan miksi ovat muu-
tosta tekemässä. Lisäksi ympäristötietoisuuden lisääminen auttaa sitoutumaan ympäristötyöhön.

4.2 Kehityskohteet

Ympäristökatselmuksen perusteella voidaan todeta, että monilla osa-alueilla toiminnot ympäristövaikutusten osalta ovat jo hyvällä mallilla. Kehitettäviä kohteita-
kin kuitenkin löytyy. Mainitsen seuraavassa muutamia esimerkkejä kehitettävistä kohteista:

Luvussa 3.1.1 käsiteltiin hankintoja. Hankinnat ovat yksi seurakuntayhtymän asioista, johon tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Hankinnoissa on ohjeistettu ottamaan huomioon ympäristönäkökohdat ja kestävä kehitys, mutta tämä ei ole kaikissa hankinnoissa toteutunut. Hankinnan tekijän oma ympäristökiinnostus on ollut merkittävin tekijä hankintojen ympäristönäkökohtien huomioinnissa. Selkeämpi hankintojen ympäristövaikutuksia koskeva ohjeistus on seurakuntayhtymässä tarpeen.

Luku 3.2 käsitteli ympäristökasvatusta. Ympäristökasvatus toteutuu jo hyvin monella työalalla itsestään, mutta kokoavaa ympäristökasvatussuunnitelmaa ei ole. Ympäristökasvatussuunnitelma kuuluu minimikriteereihin, joten ympäristökasvatussuunnitelma tulee laatia.

Jätehuollon toimivuus koetaan seurakuntayhtymässä vaihtelevasti. Ulkona jätejakeille on olemassa tarvittavat astiat, mutta sisällä tiloissa saattaakin olla astia vain polttojätteelle. Vastuutuntoisimmat ovat itse lajitelleet ja kuljettaneet jätteet oikeisiin keräysastioihin ulkotiloihin, mutta esimerkiksi tiloja vähemmän käyttäville ulkopuolisille toimijoille lajittelu on mahdottomuus. Jätehuoltosuunnitelma tullaan uusimaan seurakuntayhtymälle. Lisäksi ohjeistusta tulee lisätä ja myös tilan ulkopuoliset käyttäjät tulee ottaa ohjeistuksen laadinnassa huomioon. Jätehuoltoa käsiteltiin luvussa 3.3.

Luvussa 3.6 Reilun kaupan tuotteet eivät täyttäneet Ruoka ja keittiöt -minimikriteereitä. Vaasan seurakuntayhtymässä ei ole käytetty säännöllisesti Reilun kaupan

tuotteita. Kirkon ympäristödiplomi vaatii Reilun kaupan tuotteiden käyttöä ainakin kahvin ja teen osalta, joten seurakuntayhtymän keittiöiden on lisättävä Reilun kaupan tuotteita valikoimaansa.

Toimistoja koskevissa hankinnoissa tulisi muistaa ottaa ympäristönäkökulmat, vastuullisuus ja kestävä kehitys huomioon. Energiansäästöön ja ympäristönäkökulmien huomioimisen helpottamiseksi ohjeistusta ja koulutusta olisi hyvä lisätä. Esi- miehet voivat ohjeistaa tiimejään energiaa säästävämpään suuntaan pienillä toimintatapojen muutoksilla, kuten valojen ja erilaisten käytössä olevien koneiden (esimerkiksi kahvinkeitin tai tietokone) virran sammuttamisella, kun niitä ei käytetä.

Vaasan seurakuntayhtymän ympäristötyöryhmä voi ympäristökatselmuksen perusteella jatkaa ympäristöohjelman laatimisella. Ympäristöohjelmassa tullaan esittämään kaikki konkreettiset toimet ja tavoitteet ympäristökatselmuksessa selvinneiden ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi.

LÄHTEET

- /1/ Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:1. Viitattu 9.4.2020. https://evl.fi/documents/1327140/41327370/KH_diplomik%C3%A4sikirja_taitto_11+3.pdf/a1862247-4739-6b58-1e46-c29aae00787f.
- /2/ Hiilineutraali kirkko. 2019. Suomen evankelis- luterilaisen kirkon verkkosivut. Viitattu 9.4.2020. <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/kestava-kehitys/hiilineutraali-kirkko>
- /3/ Kirkon organisaatio. Päätöksenteko seurakunnissa. Suomen evankelis- luterilaisen kirkon verkkosivut. Viitattu 9.4.2020. <https://evl.fi/tietoa-kirkosta/kirkon-organisaatio/paatöksenteko-kirkossa/paatöksenteko-seurakunnissa>
- /4/ Kirkko Vaasassa. Vaasan seurakuntayhtymän verkkosivut. Viitattu 9.4.2020. <https://www.vaasaevl.fi/>
- /5/ ISO 14001. Suomen Standardisoimisliitto. Viitattu 9.4.2020. https://www.sfs.fi/julkaisut_ja_palvelut/tuotteet_valokeilassa/iso_14000_ymparistojohtaminen/ymparistojarjestelma
- /6/ Pesonen, H-L., Hämäläinen, K. & Teittinen, O. 2005. Ympäristöjärjestelmän rakentaminen. Suunnittelu, toteutus ja seuranta. Hämeenlinna. Talentum.
- /7/ EMAS-järjestelmä ja sen toteuttaminen. 2019. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. Viitattu 9.4.2020. https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kulutus_ja_tuotanto/Ymparistojarjestelmat_ja_johtaminen/EMASin_toteuttaminen
- /8/ Talousarvio 2019 sekä toiminta- ja taloussuunnitelma 2019-2021. Vaasan seurakuntayhtymä ja hautainhoitorahasto. Viitattu 16.4.2020.
- /9/ Talousarvio 2020 sekä toiminta- ja taloussuunnitelma 2020-2022. Vaasan seurakuntayhtymä ja hautainhoitorahasto. Viitattu 16.4.2020.
- /10/ Silander, J. 2020. Talousjohtaja. Vaasan seurakuntayhtymä. Haastattelu 14.4.2020
- /11/ Hankintasääntö. 2007. Vaasan seurakuntayhtymä. Viitattu 16.4.2020
- /12/ Sijoitusstrategia. 2017. Vaasan seurakuntayhtymä. Viitattu 16.4.2020
- /13/ Vastuullisen sijoittamisen keskeinen sanasto. 2020. Finsif verkkosivusto. Viitattu 16.4.2020. <https://www.finsif.fi/sanasto/>.
- /14/ Klapuri, T. 2020. Kirkkoherra. Vaasan suomalainen seurakunta. Haastattelu 25.3.2020

- /15/ Hautala, P. 2020. Kirkkoherra. Vähänkyrön seurakunta. Haastattelu 27.3.2020
- /16/ Vaasan seudun jätehuoltomääräykset. 2017. Vaasan seudun jätelautakunta verkkosivut. Viitattu 10.4.2020. <https://www.vaasanseudunjatelautakunta.fi/lain-saadanto/jatehuoltomaaraykset>
- /17/ 646/2011. Jätelaki. Viitattu 18.4.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110646>. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö.
- /18/ Suomela, T. 2020. Hallinto- ja talouspalvelut työnjohtaja. Vaasan seurakuntayhtymä. Haastattelu 21.4.2020.
- /19/ Stormossen vuosikertomus. 2018. Stormossen verkkosivut. Viitattu 10.4.2020. https://www.stormossen.fi/annual_report/vuosikertomus-2018/kasitely-ja-hyodyntaminen/
- /20/ Ravimo, T. 2020. Ruokapalvelupäällikkö. Vaasan seurakuntayhtymä. Haastattelu 3.3.2020.
- /21/ Hautaustoimen ohjesääntö ja käyttösuunnitelma. 2014. Vaasan seurakuntayhtymän verkkosivut. Viitattu. 3.4.2020. <https://www.vaasaevl.fi/hautausmaat/hautojen-hoito>
- /22/ Ratilainen, A. 2020. Hautaustoimen työnjohtaja. Vaasan seurakuntayhtymä. Haastattelu 1.4.2020.
- /23/ Mäenpää, P. 2020. Siivoustoimen esimies. Vaasan seurakuntayhtymä. Haastattelu 28.2.2020.
- /24/ Saastamoinen, P. 2020. Tekninen isännöitsijä. Vaasan seurakuntayhtymä. Haastattelu 15.4.2020, 23.4.2020.
- /25/ Pesu ja puhdistusaineet. Pesuainelainsäädäntö. Teknokemian yhdistys Ry verkkosivut. Viitattu 3.3.2020. http://www.teknokemia.fi/fin/pesu-_ja_puhdistusaineet/pesuainelainsaadanto/
- /26/ 23.8.2002/738. Työturvallisuuslaki. Viitattu 3.3.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö.
- /27/ 9.8.2001/715. Valtioneuvoston asetus kemiallisista tekijöistä työssä. Viitattu 3.3.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010715>. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö.
- /28/ Pulkkinen, K. 2020. Kiinteistöpäällikkö. Vaasan seurakuntayhtymä. Haastattelu 15.4.2020, 23.4.2020

- /29/ 5.2.1999/132. Maankäyttö- ja rakennuslaki. Viitattu 23.4.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö.
- /30/ Kirkolliset kulttuuriympäristöt. Museovirasto. Viitattu 11.4.2020. <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennettukulttuuriymparisto/kirkolliset-kulttuuriymparistot>
- /31/ 26.11.1993/1054. Kirkkolaki. Viitattu 11.4.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö.
- /32/ Rakennusperintörekisteri. 2020. Museovirasto verkkopalvelu. Viitattu 17.4.2020. https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/rapea/read/asp/r_kohde_list.aspx
- /33/ Kirkot ja tilat. Vaasan seurakuntayhtymän verkkosivut. Viitattu. 17.4.2020. <https://www.vaasaevl.fi/kirkot-ja-tilat>
- /34/ Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. 2009. Museovirasto verkkopalvelu. Viitattu 17.4.2020. http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_list.aspx
- /35/ Vireillä olevat asemakaavat. Sundomin keskusta (ak1050). 2020. Vaasan kaupungin verkkosivut. Viitattu 17.4.2020. https://www.vaasa.fi/tietoa-vaasasta-ja-seudusta/kehittyva-ja-kansainvalinen_vaasa/kaupunkisuunnittelu/kaavoitus/vireilla-olevat-asebakaavat/sundom-centrum-ak1050/
- /36/ 13.1.2006/23. Elintarvikelaki. Viitattu 6.3.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060023>. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö.
- /37/ 1055/1993. Kirkkojärjestys. Viitattu 2.4.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö.
- /38/ Helcom Recommendation 29/1. Viitattu 2.4.2020. <https://helcom.fi/wp-content/uploads/2019/06/Rec-29-1.pdf>
- /39/ Hautaustoimen strategia.2010. Vaasan seurakuntayhtymä. Viitattu 2.4.2020.
- /40/ Koivisto, J. Leirikeskusisäntä. Vaasan seurakuntayhtymä. Haastattelu 23.4.2020.
- /41/ Metsänhoitosuunnitelma. 2020. Vaasan seurakuntayhtymä. Viitattu
- /42/ Nyrhinen, J. Metsätalousinsinööri. Etelä- Pohjanmaan metsänhoitoyhdistys. Haastattelu 3.4.2020.

LIITE 1

Hyvä työalavastaava!

Seurakuntayhtymämme on hankkimassa Kirkon ympäristödiplomia. Erittäin tärkeänä osana kirkon ympäristödiplomiin kuuluu ympäristökasvatus. Ympäristökasvatus on yksi merkittävimmistä tavoista vaikuttaa oman henkilöstön ja seurakuntalaisten ympäristötietoisuuteen ja toimintaan.

Kyselyn avulla tarkoitukseni on tarkemmin selvittää, millä tavalla ympäristökasvatus tulee tällä hetkellä esiin sinun ja työalasi henkilöstön työssä.

Olisin erittäin kiitollinen, jos vastaisitte lyhyesti seuraaviin kysymyksiin ja lähettäisitte vastauksenne minulle sähköpostitse (jenna.seppelin@gmail.com) kahden viikon kuluessa, **viimeistään 23.3.2020**.

Ympäristökasvatuksen kysely:

Ympäristökasvatus on kasvatuksellista toimintaa, jonka tarkoitus on tukea elinikäistä oppimisprosessia siten, että arvot, tiedot, taidot ja toimintatavat ohjataan kohti kestävämpiä elintapoja.

Seurakunnan ympäristökasvatus voi näkyä niin konkreettisina toimenpiteinä paremman ympäristön puolesta kuin erilaisina pohdintoina esim. ihmisen suhteesta luontoon, elintavoistamme, maailmanlaajuisesta oikeudenmukaisuudesta sekä luonnon pyhyyteen ja kauneuteen perustuvasta henkisestä hyvinvoinnista.

1. Kuvaa, miten otatte ympäristöasiat huomioon työssänne?
2. Minkälaisissa yhteyksissä ympäristöasiat ja ympäristökasvatus tulevat työssänne esiin?
3. Miten ympäristökasvatus näkyy työnne suunnittelussa ja toteutuksessa?
4. Kuuluuko ympäristökasvatus työalueenne toimintasuunnitelman painopistealueisiin?
5. Onko työalallanne järjestetty/toteutettu jokin ympäristöön liittyvä tapahtuma tai projekti (esimerkiksi kierrätysteemaa, lajitteluopastusta, kierrätysaskartelua, luontoretkeä tms.)?

Mikäli mieleesi tulee jotakin muuta ympäristökasvatukseen liittyen, voit vapaasti kommentoida myös siitä.

Kiitos vastauksistasi!

LIITE 2

Kysymykset Google Forms kyselyssä:

Onko toimiston lämpötila sopiva?

Tuuletetaanko toimistoa talvella ikkunan kautta?

Onko toimiston valaistus riittävän hyvin kohdistettu?

Sammutetaanko valaistus työhuoneesta, kun poistutaan yli 30 minuutin ajaksi?

Sammutetaanko valaistus työhuoneesta, kun poistutaan yli 10 minuutin ajaksi?

Käytetäänkö tietokoneissa virransäästötilaa?

Sammutetaanko tietokoneet päivän päätteeksi?

Sammutetaanko tietokoneet viikonlopuksi?

Välttääkö turhaa paperin tulostamista ja kopiointia?

Tulostetaanko paperi kaksipuoleisena?

Onko paperin kulutuksen vähentämiseksi tehty toimia tai annettu ohjeistusta?

Tilataanko toimistotarvikkeita varastoon? Tehdäänkö tilaukset kootusti?

Suositaanko toimistotarvikkeiden hankinnassa ympäristömerkittyjä tuotteita?

Onko kertakäyttöisistä toimistotarvikkeista luovuttu? Käytetäänkö esimerkiksi lyijytäyttekyniä kertakäyttöisten sijaan?

Valitaanko ympäristömerkittyä paino- ja kopiopaperia?

Onko kirjekuoret ympäristömerkittyjä? Vai käytetäänkö mahdollisesti uusiopaperia ja kirjekuoria?

Lajitellaanko kaikki toimistossa ja taukotiloissa syntyvät jätteet?

Mitä jätteitä muodostuu? Mitkä lajitellaan?

Ovatko esimiehet ohjeistaneet ympäristö- ja energiansäästöasioissa?

Kaivataanko enemmän ohjeistusta?

Onko ympäristö- ja energiansäästöasioista järjestetty koulutusta?

Onko julkisen liikenteen käyttöön kannustusta organisaation puolesta?

Kannustetaanko kevyen liikenteen käyttöön?

Onko työpaikallasi pyörätelineet, suihkut ja vaatteidenvaihtotilat?

Kuinka paljon työstäsi aiheutuu työstä johtuvia matkoja?

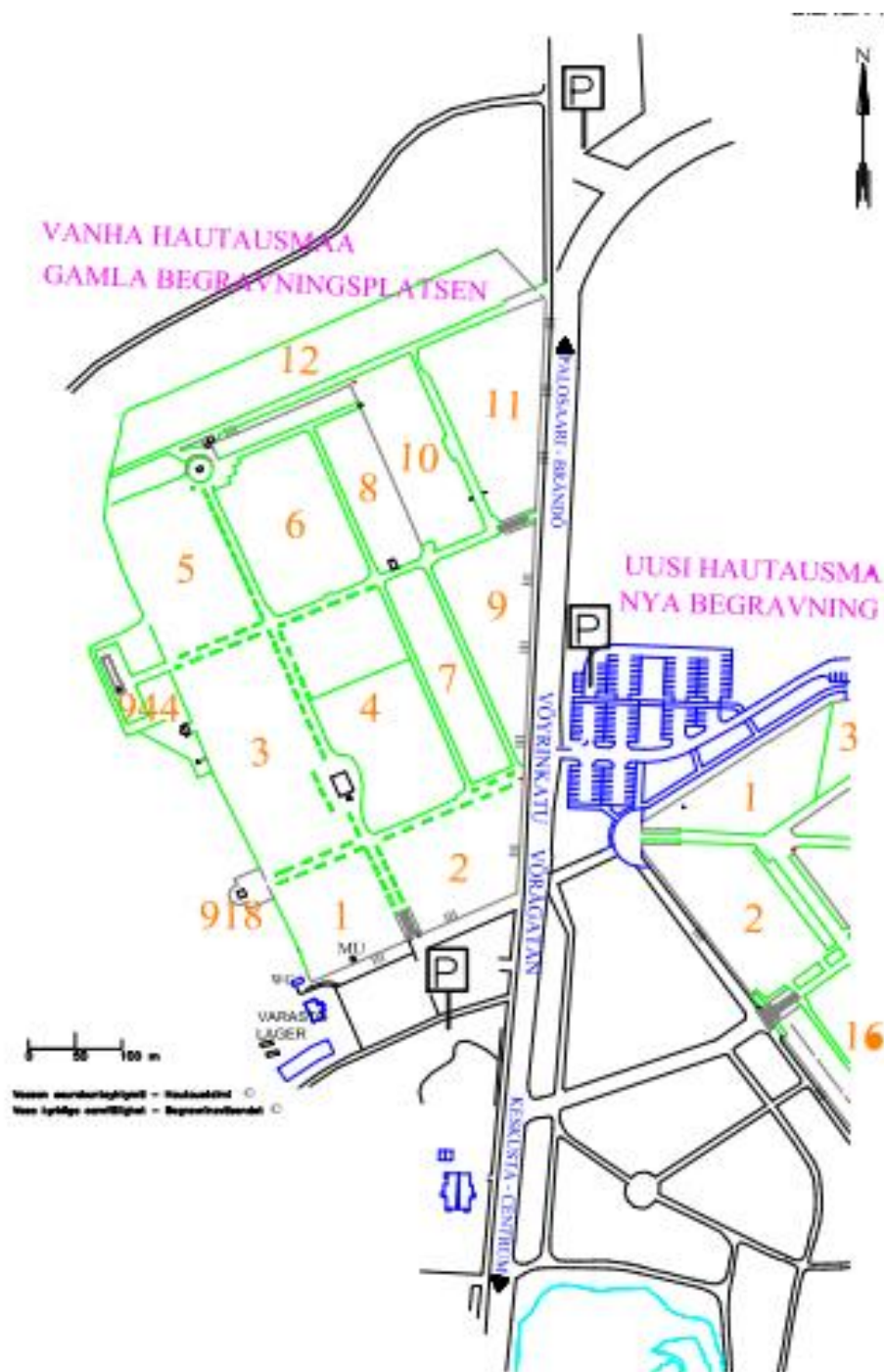
Hoidetaanko työstä johtuvat matkat yksityisautolla?

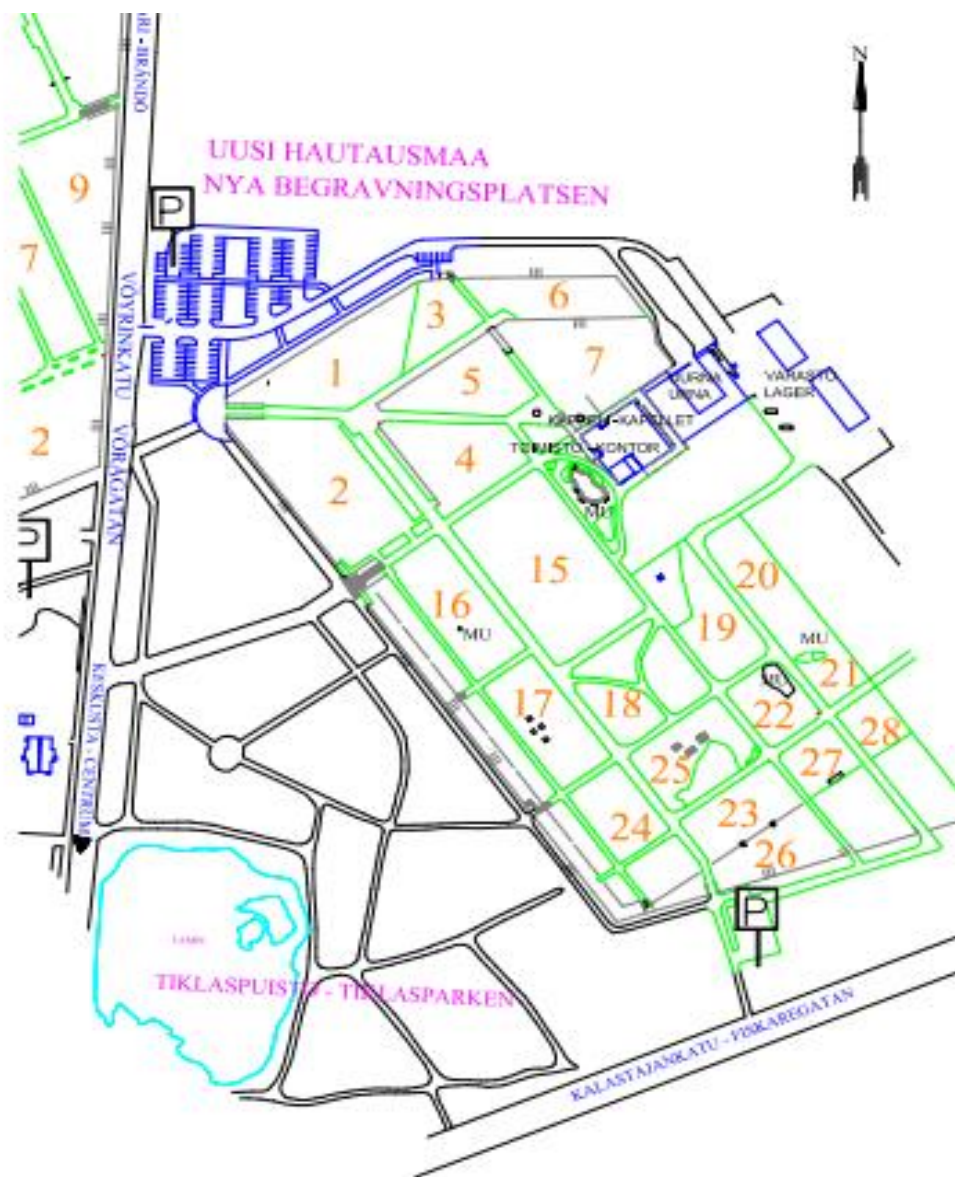
Suositaanko kimppakyytejä?

Onko työmatkasi pitkä? Onko auton käytölle vaihtoehtoa?

Millä kulkuneuvolla pidemmät virkamatkat tehdään? Tähän voit vielä vapaasti lisätä, mikäli mieleesi tulee jotakin muuta asiaan liittyvää tai haluat lisätä / tarkentaa jotakin edellä olevaa.

LIITE 3

0 50 100 m

Yleinen suunnittelutyö - Heikkilä ©
Yleinen suunnittelutyö - Heikkilä ©

